

előretölt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

felvidék

2022. február III. évfolyam 2. szám

„Az illúzió addig érvényesül, amíg folyamatosan pislogsz, pislogatsz, mint akinek a valóság belement mindkét szemébe.

”

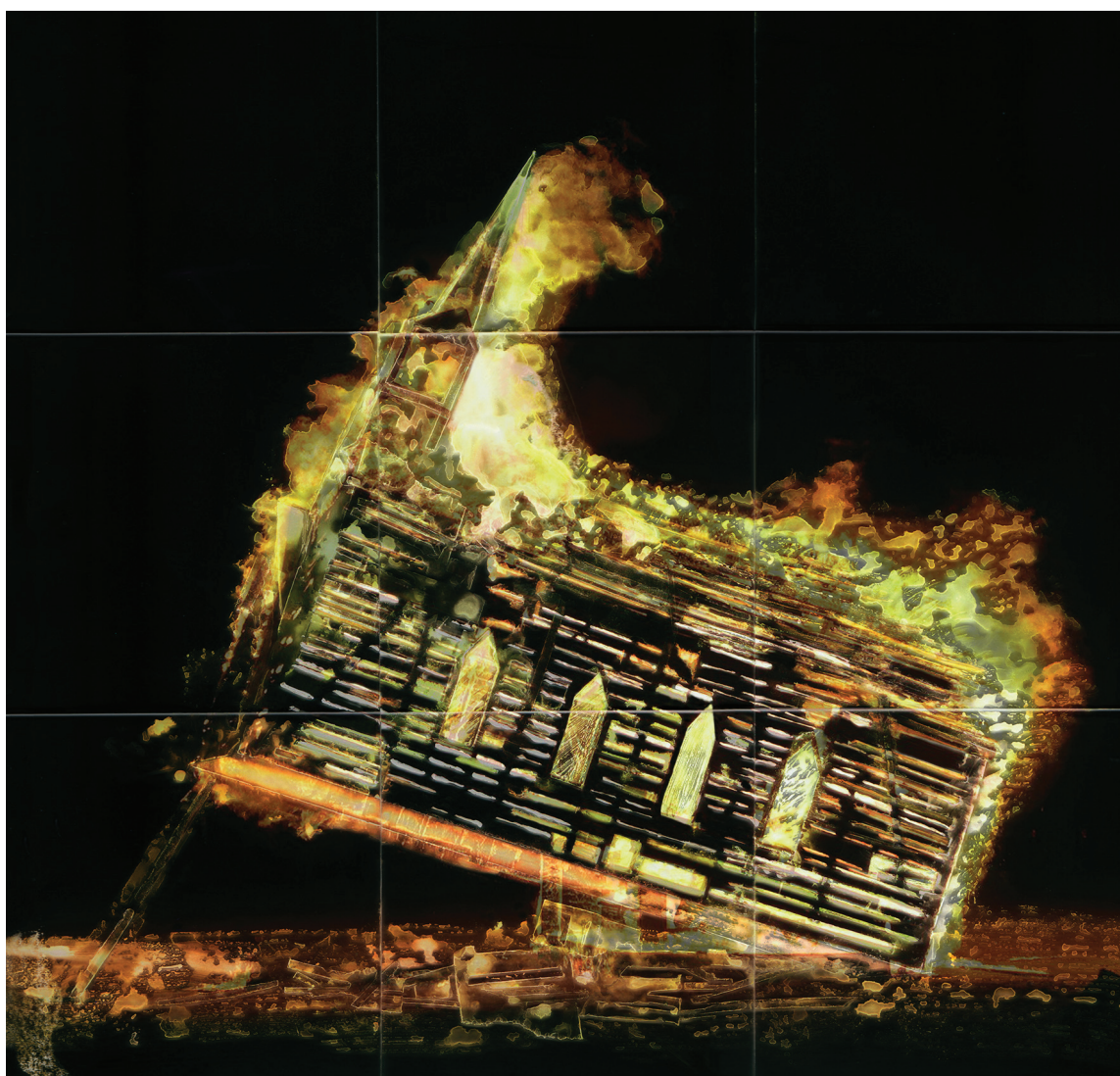
6 Szabó Zoltán Attila - Stúdió, felvétel

7 Nagy Erika - Kulcs

12 Lőrincz P. Gabriella - Azután

14 Gubó Mária - A szél leánya

(Fellinger Károly)

Bevésődés II. (2016), egyedi vegyes technika, giclée nyomtatás (Lapszámunkat Mayer Éva alkotásaival illusztráltuk)

vezérvess

Soóky László*

A harangozó meg az angyal

A végső fuvallat még megborzongat,
majd megdobban az éjszaka szíve,
nagyon mélyről.

Ott állsz a fehér fal előtt, a borostyán
olajzöld menyasszonyi fátyol:
áldozati oltár.

S kettéhasad az éjszaka, vére csordul,
nézed a vörös buborékokat,
szemed tükrei.

A harangozó már átsétált a tájon,
könnyezve térdel a szakadék peremén,
mögötte angyal áll.

Beszélgessünk, mondja az angyal,
idegen, ősi angyalnyelven szól,
a harangozó mégis érti.

Beszélgessünk, mondja a harangozó,
míg karját kitérve kalimpál a mélybe,
magányosan.

* Hetven éve született Soóky László (1952–2020)

fordulópont

A LEGMESSZEBB TENGEREKNÉL IS MESSZEBBRE

Fiala Ilona

A magyar irodalom emléknapi különös jelentőséggel bír a felvidékiek számára. Azzal büszkélkedhetünk, hogy két esetben felvidéki születésű – Jókai Mór komáromi, Madách Imre alsósztrégovai – íróóriások nevéhez, illetve munkásságához kötődik az ünnep: a magyar széppróza napja és a magyar dráma napja.

Ha a szépprózáról beszélünk, feltétlenül meg kell említenünk, mi mindent kap az olvasó: korokat, sorsokat, élethelyzeteket ismerhet meg. S míg egy nem olvasó ember

csak egyetlen életet ismer, az olvasó százával, sőt ezrével éli át a különféle színes, izgalmas, olykor nehéz vagy éppen könnyű, sikeres vagy kudarcot valló, szomorú vagy vidám történeteket. Eddig nem látott vidékeket, országokat ismer meg, háborúkat vészel át, vagy szerelmi kalandokba bonyolódik. Egyszóval, lehetősége van a karosszékben ülve olyan utazásokat tenni, amelyekről sohasem tér vissza üres kézzel. A könyvekben nincsenek határok, nincsenek korlátok. Olyan helyeket is bejárhatunk

általuk, amelyek már nem léteznek, vagy sosem léteztek. Olyan emberekkel találkozhatunk, akik már rég nem élnek, vagy sohasem éltek, mégis szívesen elidőzünk velük. Tehát a legmesszebb tengereknél is messzebbre hajózhatunk. S mindezt az író a felelős. Az irodalom, és annak számottevő része, a széppróza, illetve annak alkotói komoly felelősséget hordoznak a vállukon. Nemcsak szórakoztatnak, hanem irányítanak, vezetnek, vigasztalnak, sőt még gyógyítanak is.

Mondhatnánk, a kortárs íróknak már sokkal könnyebb a dolguk, az internet nagy segítségükre van. Olyan információkra tehetnek szert, amelyeket egyébként csak hosszadalmas kutatómunkával tudnának megszerezni, és ezeket az ismereteket sorra felhasználhatják alkotásaikban. El is hangzott mostanában több vita, amelyekben a résztvevők felrötták az íróknak, hogy az a munka, amelyet végeznek, valójában nem is munka, csak amolyan szórakozásféle, amiből ráadásul nagyon szépen

megélnék. Ezek a megállapítások nemcsak hogy megkérdőjelezhetők, hanem egyenesen elutasítandók. Maguk az írók tudják igazán ecsetelni, mit is jelent papírra vetni egy regényt, mennyi szellemi és fizikai munka áll egy nagyszabású történet megírása mögött.

Mostanában olvastam Ámosz Oz izraeli író *Szeretetről és sötétségről* című munkáját. De nem a regényről akarok írni, csupán arról, hogy megfogott egy részletet, amelyben az írói munkáról mondja el a véleményét. Ez pontosan ide-

fordulópont

illik, a felvázolt elméletbe. A regény Oz családjának története, csaknem 900 oldal terjedelmű, ez a kis kitérő csak elenyésző része a könyvnek. „Regényt írni, mondtam egy ízben, annyi, mint az edomi hegyeket Legóból felépíteni – vagy gyufaszálakból felépíteni egész Párizst, épületekkel, terekkel, bulvárokkal együtt egészen az utolsó utcai padig. Ha írsz, mondjuk egy nyolcvanezer szóból álló regényt, mintegy negyedmillió döntést kell meghoznod. Nemcsak a cselekmény körvonalait kell meghatároznod, nemcsak arról kell döntened, ki hal meg, s ki marad életben, ki esik szerelembe, és ki csalja meg a párját, ki szerez vagyont, és ki válik nevetségessé. Nem elég, ha megválasztod a szereplők nevét és arcát, foglalkozását és szokásaikat, ha eldöntöd, mi kerüljön az egyes fejezetekbe, és mi legyen a könyv címe (ezek csupán a legegyszerűbb, a legtágabb opciók). És az sem elég, ha tisztázod magadban, mit fejts ki, és miről hallgass, mi kerüljön a könyv elejére, és mi a végére, mit emelj ki, és mi legyen az, amiről csak közvetett utalások formájában esik szó (még ezek is csak tág, általános döntések). Nem, mindezen kívül még sok-sok ezer finomabb, árnyaltabb döntés-re van szükség.”

Ezenkívül Oz kitér regényében a nyelvtan és a stilisztika területére, a megfogalmazás módjára, lehetőségeire és dilemmáira, a szavakkal való játékokra, vagyis: a szívós munkára. Ezt egy komoly, szorgalmas, céltudatos, egyszóval jó

író testközelből ismeri, és kelőképpen alkalmazza.

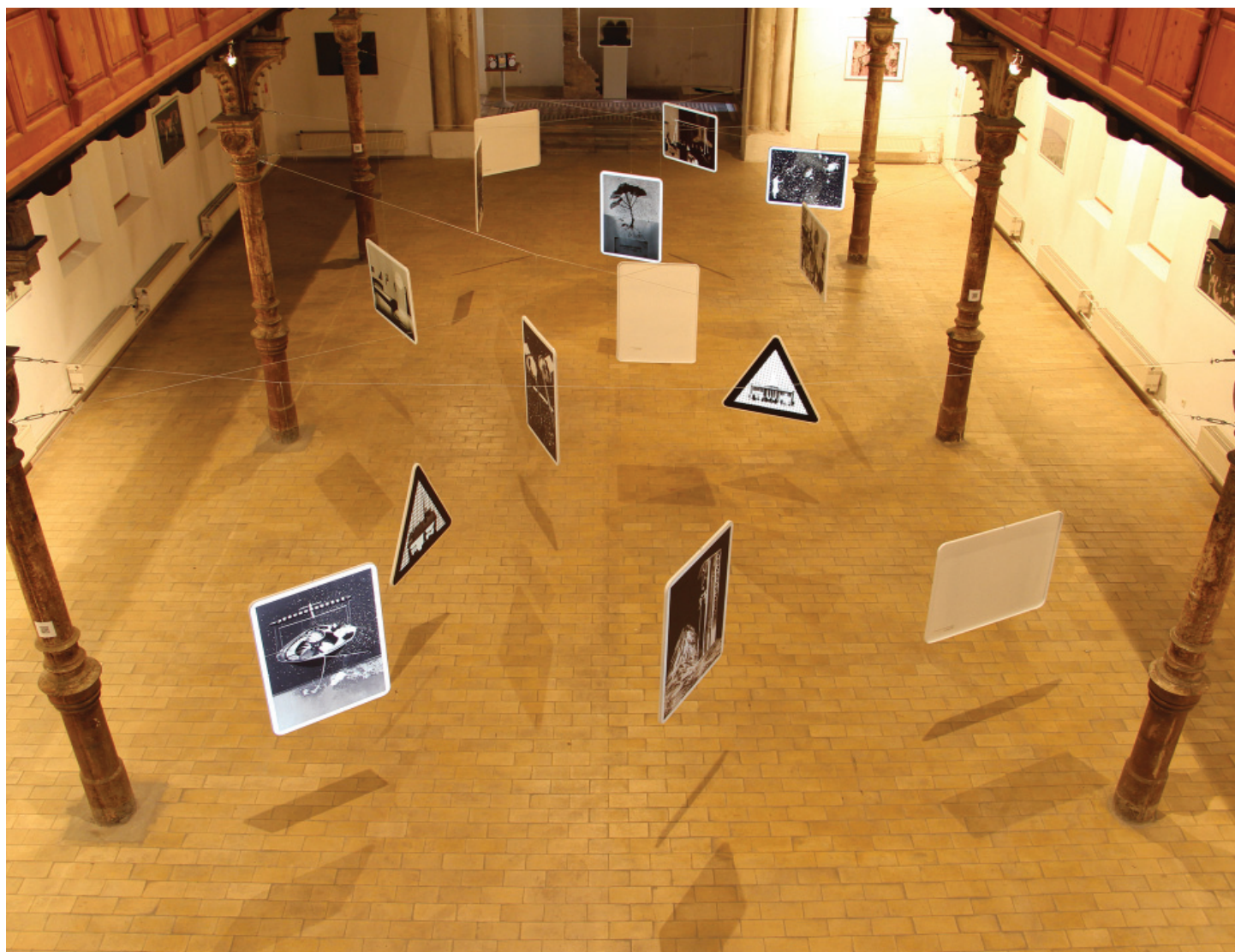
A felvidéki kortárs irodalmat sem hagyhatom ki, amikor a magyar prózáról szólok. Kerülöm a nevetet, a hazai magyar szépprózát, mint egészet említem. Mérheterlen értéket látok a mai felvidéki irodalomban. Különösen üdvözlöm a megjelenő irodalmi folyóiratokat, mellékleteket,

és nagy lehetőséget látok az irodalmi webfelületekben is – mind az irodalmat kedvelők, mind az irodalmat művelők szemszögéből. Természetesen nem tökéletességről beszélek, de a törekvések helyesek, az igyekezet lassanként meghozza a gyümölcsét. A befutott írók megbecsülése mellett egyre inkább erősödik a fiatal tollforgatók támogatása, irá-

nyítása is, ami nagyon fontos a jövő irodalma szemszögéből. Azt sem hagyhatom említés nélkül, hogy a magyarországi szakmai körök a határon túli magyar irodalomra is fokozottabban odafigyelnek.

A magyar széppróza napját számos rendezvénnyel és kiadvánnyal ünneplik az írószövetségek, irodalmi és hasonló tevékenységet felvállaló ügy-

nökségek, az anyaország határain belül és azokon túl. De otthonainkban is megünnepelhetjük ezt a jeles napot. És mi mással is ünnepelhetnénk a legméltóbban, mint azzal, hogy levesszük könyvespolcunkról az elolvasásra várakozó könyvet, és nekilátunk a legelérhetőbb, legkényelmesebb és legfelemelőbb utazásnak, az olvasásnak.

Transcomnet (2013), grafika-installáció hanggal, 14 jelzőtábla, fényvisszaverő reflexfólia, QR kódok (Nagyszombati zsinagága, Galéria Jána Koniarka, Nagyszombat)

vers

Fellinger Károly

Hiány

Őrizzél engem,
szaladni vágyom,
hagyd, hogy a honvágy
majd rám találjon.

Ablak az emlék,
didergő szolga,
rálehelek most,
szívet rajzolva.

Vigyázz a tűzre,
félsz tőle, látom,
minden születés
dicső karácsony.

Szabad vagy végül,
irány a hegynek,
amit nem akarsz,
nem kell megtenned.

Őrizzél engem,
szaladni vágyom,
hagyd, hogy a honvágy
majd rám találjon.

Műterem

Pilinszky az órájára néz

Fellegekben jár,
de a hullámok maguk
alá temetik.

A vízen lépdél,
vak Jézus. Lába alatt
kiszárad a tó.

Halottakat támaszt
fel, kiket életükben
már eltemetnek.

Ugróiskola

(Nemes Nagy Ágnes 100. születésnapjára)

Két kép van egymás mellett, az egyikben zöld a háttér, középen pedig fehér a galamb. A másik képen a háttér és a galamb is fehér, de a galamb körvonalait jól látni, merthogy két ceruzával rajzolták a hófehér, üres papírlapra. Hogyha a mélyzöld háttérű képet harminc másodpercig bámulod, majd hirtelen ránézel a másik képre, a fehér galambot ott már zöldnek látod, a háttér azonban fehér marad. Az illúzió addig érvényesül, amíg folyamatosan pislogsz, pislogatsz, mint akinek a valóság belement mindkét szemébe.

Fehér

Fehér galamb ül a börtönkerítésen,
jól megrázza magát, tollát tisztogatja,
magasba száll, röppen dolga végeztével,
sötét ürülékét fehér falon hagyja.

Szembenéz most velem az utolsó óra,
világ végére úz, mindvégig vigyáz rám,
szabad esőcseppből lúdbőrzik a tócsa,
belőle kortyol egy eltévedt vak bárány.

Hófehér falakkal tüntet a valóság,
békés fehér galamb az igazság rajta,
hirdeti a nagy fal, tiszta, mint a jóság,
de a galamb büszkén, magától leszarja.

interjú

VÍG ÉVEIM A GÁLYAPADON

Beszélgetés Lacza Tihamérral

Nagy Erika

Lacza Tihamér újságírói és szerkesztői tevékenysége az irodalommal, a zene- és képzőművészettel éppúgy kapcsolatos, mint a sajtótörténettel, valamint a művelődés- és tudománytörténettel, tudományos ismeretterjesztéssel. Munkásságát többek között Hevesy Endre-díjjal (2007), Jedlik Ányos-díjjal (2011) és a Magyar Tudományos Akadémia Újságírói Díjával (2019) jutalmazták.

– **Vegyésznek tanultál a prágai Károly Egyetem Természettudományi Karán, majd homlokod csókolt a múzsa. Alapítója és szerkesztője lettél a Homokórának, a prágai diákok lapjának, riportokat készítettél, szerkesztőként dolgoztál. Írtál irodalomkritikákat, valamint tudományos ismeretterjesztő cikkeket.**

– A múzsa „csókja” igazából egy tudattalan vágy volt, hogy tollforgatóként is kipróbáljam magamat. Sok műfajjal próbálkoztam, még néhány verset is írtam, de a szépirodalom első sorban mint vizsgálásra alkalmas szellemi teljesítmény foglalkoztatott, ezért írtam éveken át könyvkritikákat (is). Az igazi terepnek azonban a tudományos ismeretterjesztés és az esszéírás bizonyult, mindehhez nagyszerű ösztönzést adtak Németh László, Benedek István és Vekerdy László könyvei, tanulmányai. Ők a tudománytörténet fontosságára is ráébresztettek. A kémia, amit a prágai Károly Egyetemen tanultam, jó alapot jelentett az összes természettudományhoz, hiszen a fizikához, a biológiához, a földtudományokhoz is utat nyitott számomra, ezért is tudok viszonylag könnyen váltani a témák között. És el kell árulnom, hogy van még egy nagy birodalom, amelyben szívesen kalandozok – ez pedig a zene világa. Hangszeren nemigen tudok játszani, énekelni se nagyon, viszont első hallásra megjegyzem a dallamokat, és később is „megszólalnak” bennem.

– **A Hét szerkesztője voltál, majd 1989-től a lap megszűnésig annak főszerkesztője. Mit jelentettek neked ezek az évek?**

– Az újságírás egyfajta kiutat jelentett számomra, ugyanis az a tudományos téma, amelyet első munkahelyemen, a pozsonyi Polimer Intézetben kutattam, nem kötött le túlságosan. Eredetileg a növényi anyagok kémiai vizsgálatával, valamint lehetséges fiziológiai hatásukkal szerettem volna foglalkozni, de arra éppen nem nyílt lehetőségem. Azonban mindig érdekelt az emberek is, akik valamilyen területen fontos eredményeket értek el, vagy egyszerűen hasznossá akarták tenni magukat. Az újságíró anélkül kérdezheti őket, hogy ezt még részletesen indokolnia is kellene, és ott lehet akár milyen rendezvényen vagy eseményen, amelyről tudósítani szeretne. A szerkesztői munka persze más jellegű, hiszen nem a saját szövegeimet kell elrendezni, hanem a kollégák, a külső munkatársak és a gondolataikat megosztani akarók írásait kell tisztességes formában „eljuttatni” az olvasókhoz. Ebből a munkából sok ismeretet, tapasztalatot szereztem, értékes észrevételekre is szert tettem, miközben alaposabban is megfigyelhettem, hogy mások agya milyen módon „működik”.

– **A Hét megszűnését követően a Pátria rádió szerkesztőjeként készítettél riportokat, tudományos ismeretterjesztő adásokat. Nagy fordulat volt ez az életedben? Közben a Szabad Újság kulturális rovatát szerkesztetted, tankönyveket, mezőgazdasági szakkönyveket fordítottál.**

– A Hét megszűnése komoly trauma volt számomra. Szerettem a hetilapot és a szerkesztőséget is, húsz évig voltam a munkatársa, és az utolsó öt évben a főszerkesztője is. A saját kudarcomnak is éreztem, hogy ez megtörtént, bár semmit nem

tehettem ellene. A rádióval alkalmanként már korábban is kapcsolatba kerültem (ráadásul a feleségem és az apósom évtizedeken át ott dolgozott), ismeretterjesztő hangjátékokat írtam, és ezekben a Komáromi Jókai Színház jeles művészei közreműködtek. Ennek köszönhetően sokkal magasabb szintre emelkedtek az elsősorban gyerekeknek szánt párbeszédtek. A rádiós munka persze különbözött a hetilapban végzett tevékenységtől. Éveken át híreket szerkesztettem, ezeket cseh és szlovák jelentések alapján állítottuk össze, akkor ugyanis még nem volt internet, az MTI anyagait csak jóval később, a 2000-es évek közepétől kaptuk meg. Ezután a *Kronika* néven futó műsorokat is vezettem, de igazából egy saját műsorra vágytam, amelyben riporterként és szerkesztőként is megnyilvánulhattam. Így született meg a *Kalendroszkóp*, amely egy hetente jelentkező 55 perces műsor volt. Ebben többnyire magam készítettem a beszélgetéseket és a zenei „aláfestést és elválasztást” is magam oldottam meg. Emellett hetente volt egy-egy félórás műsorom is. Ezek a *kultúra világa* és a *tudomány világa* cím alatt váltakoztak. Nem számoltam meg, de becslésem szerint legalább 2500–3000 beszélgetést készítettem rádiósként tudósokkal, művészekkel, tanárokkal, mérnökökkel és természetesen nagyon sok derék és okos emberrel, akikkel összehozott a sors. Közben még óraadó tanárként is kipróbálhattam magamat a pozsonyi magyar gimnáziumban (két évig biológiát oktattam), később a Corvinus Egyetem komáromi kihelyezett karán újkori tudománytörténetet, a Selye Egyetem Gazdaságtudományi Karán pedig magyar művelődéstörténetet is előadtam éveken át. Dobos László és Fónod Zoltán felkérésére vállaltam el a Szabad Újság kulturális rovatának szerkesztését, talán azért is, hogy a rádiózás mellett ne essek ki túlságosan az újságírásból sem. Ekkoriban volt a legtöbb energiám az alkotó munkához is, hiszen a 2000-es években jelent meg vagy tíz könyvem, ezek témája igen változatos volt. Közben továbbra is fordítottam a tankönyveket. Az 1980-as évektől vállaltam ilyen feladatokat, de fordítóként arra a három könyvre vagyok a leginkább büszke, amelyek a zöld-séggfélék, a díszfák, valamint a szőlő és a gyümölcsfélék betegségeiről, kártevőiről és biológiai védelméről szólnak. Ezek nyo-

mán sokan úgy hiszik, hogy ez témák szakértője is lennék, de ez erős túlzás.

– **Ismeretterjesztő és tudománytörténész szerzőként is számtalan könyv jegyzi a nevedet. Összesen mennyi is?**

– Nem szeretném, ha erre a kérdésre egy listával kellene válaszolnom. A *magyar tudomány évszázadai I–II.* című köteteket közösen írtam testilelki jó barátaimmal: dr. Kiss László körorvossal és orvos-történésszel, illetve néhai Ozogány Ernő villamosmérnök-szakíróval. Ebből született meg egy bővített változat *Gondolatokból épült katedrális* címmel. Sajnos a visszhangjuk elég szerény lett, de ez sok más könyvvel is így van. Részt vettem *A mi XX. századunk* című kötet létrehozásában is, én írtam a tudománytörténeti fejezeteket. Az *Utazók, felfedezők, hódítók, kalandorok* című könyvem tulajdonképpen a földrajzi utazások történetének egyfajta sajátos összefoglalása, míg az *Ókor emlékezete* című kötet írástörténeti és művelődéstörténeti monográfia. A magyar nyelvterületen is egyedülállóan számít a *Bűvös táblázat* című könyvem, amelynek alcíme: *A kémiai elemek kultúrtörténete*. Ezt, ahogy sok más könyvemet is, elsősorban a diákoknak és tanáraiknak szántam, de valahogy nem jutott el hozzájuk. Az egyik legtöbb energiát felémésztett munkám a prágai Ady Endre Diákkör történetét tárgyaló *Sziget a szárazföldön* című könyvem volt, ezen több mint négy éven át dolgoztam. És, ha Prága, akkor még megemlítem a prágai diákok Nyitnikék táncgyűjtésének múltját bemutató *Táncba szőtt történetek* című kötetet is, amelyet szerkesztőként jegyezhettem. Kiss Lászlóval és Ozogány Ernővel kiadtunk egy tanulmánykötetet is *Zsinórpaddás* címmel, ez Magyarországon jelent meg,

a hazai könyvesboltokban nem láttam. Terveztük a folytatásokat is, de Ernő halála miatt ez elmaradt. Mindenképp meg kell még említenem egyik legkedvesebb munkámat, *A tudomány apostolai A-Zs* című kétkötetes „lexikonomat”, ebben a felvidéki gyökerű vagy az egykori Felső-Magyarország területén működött tudósokat, mérnököket, szakírókat stb. vettem lajstromba. Egyébként olyan lexikonok munkatársaként is hasznossá tehettem magamat, mint *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918–2004*, *A (cseh)szlovákiai magyarok lexikona 1918-tól napjainkig* vagy a még a rendszerváltás utáni első években megjelent *Ki kicsoda Kassától Prágáig*. Több esszé- és tanulmánykötetem is megjelent, de van egy nagy szívfájdalmam is. A hatkötetesre tervezett *Tankönyvek hősei* című sorozatból csak az első jelent meg nyomtatásban, a második kötet vagy 14 éve kéziratban várja az idők jobbra fordulását, míg a további kötetek csak vázlatosan vannak meg, de ha lehetőség akadna megjelentetni ezeket, hónapok alatt egy-egy kötet minden bizonnyal megszülethetne.

– **A dunaszerdahelyi Nemzetközi Vámbéry Konferenciák rendszeres résztvevőjeként előadásokat is tartottál. Milyen jellegű előadások voltak ezek?**

– Ezeken a konferenciákon elsősorban rádiós riporterként és kíváncsi emberként vettem részt. De voltak olyan témák, amelyekről nekem is volt véleményem, és tudtam hozzájuk érdekes ismereteket is felkutatni, így alkalmanként egy-egy előadásra is lehetőségem nyílt. Ezek az ismeretterjesztés műfajába sorolhatók inkább, bár helyenként sikerült olyan összefüggésekre is rávilágítanom, amelyek a szakembereknek is ösztönzőek lehettek.

in memoriam

DRÁMÁBAN A FELVIDÉKI VALÓSÁG

Varga Emese

Februárban lenne 70 éves Soóky László

Fél évvel a komáromi Magyar Területi Színház megalakulása előtt született. Mondhatnánk, sorsszerű véletlen. Bár a Jókai Színházban életében nem került bemutatásra egyetlen színpadi műve sem, a felvidéki magyar színházi közegre gyakorolt hatása mégis elvitathatatlan.

A színházhoz való kötődése recenziókkal, kritikákkal indult, amatőr társulatok rendezésével, bábszínházi adaptációkkal folytatódott. 1994-ben két évad erejéig a Komáromi Jókai Színház dramaturgjaként is dolgozott, a következő évtizedben pedig újságíróként követte figyelemmel a szlovákiai magyar színházi életet – riportok, interjúk s néhány kritika bizonyítja, hogy nem vesztette el érdeklődését a színház iránt. Drámaírói életművét azonban élete utolsó szakaszára tartogatta. Ez a pályája *A nagy (cseh)szlovákiai magyar csönd* című monodrámaival indult, s a felvidéki magyar színházi gyakorlatban nem megszokott módon előbb került színpadra, mintsem nyomtatásban megjelent volna. A Dialóg nonprofit szervezet égisze alatt Benkő Géza közreműködésével került bemutatásra 2016. február

27-én. A *Csönd* sikere megihlette Soókyt, s rövidesen, alig fél éven belül elkészült a monodráma-sorozat második, majd harmadik része, az *Egy disznótor pontos leírása* (Bemutató: 2017. június 17. – Lajos András előadásában) és *A nagy (cseh) szlovákiai magyar forradalmi gulyásparti* (Bemutató: 2018. december 8., rendezte: Keszég László, előadta: Fandl Ferenc). Míg a *Csönd* a második világháború utáni nehéz időszakot, a kitelepítés időszakát választotta témájául, addig a *Disznótor* az 1968-as eseményeket, valamint a konszolidáció éveinek tragikomikus pillanatait, a *Gulyásparti* pedig a félrecsúszott vidéki rendszerváltás elszalasztott lehetőségét elevenítette fel.

Mindhárom történetben megegyezett azonban a nézőpont: a szerző nem a hősök szemszögéből fogalmazta meg a történeteit, hanem a túlélő kisember perspektívájából rögzítette az eseményeket. Soóky hősei (illetve antihősei) mindannyiunk ismerősei, felvidéki magyar kisemberek, akiken keresztül a szerző döbbenetesen pontosan leképezi a szlovákiai magyarság élet-, illetve halál-

képtelenségét. Azt a jelenséget s állapotot, amiből a felvidéki magyarság sok évtizedes vergődés után sem tud kilépni, a modellt, ahogy a nagybetűs ügyek megtorpannak, az elvek feloldódnak az általános elvtelenségben, a célokat befedi a tétováság.

A trilógia után és vele párhuzamosan sorra születtek az újabb drámaszövegek és az újabb előadások is. Soóky László szellemi műhelyében 2016-tól 2020-ig tizenhét drámaszöveg – három kötet színmű – született. Ebből a trilógiát is beleszámolva kilenc színmű került színpadra, többnyire a Dialóg szervezésében, de volt olyan, amit az Őrsújfalusi És?! Színpad mutatott be (*Az önmagát mosdató szerecsen*), a *Dögölj meg, drágám* pedig a szarvasi Cervinus Teátrummal koprodukcióban került színre.

Soóky László drámaírói intenzitásának, műfaji és tematikai sokszínűségének köszönhetően szinte a nulláról virágzott ki ez a drámaírói életmű, mely nagy hatással volt a szlovákiai magyar dráma helyzetére, státuszára is. A kulturális közbeszédben általános megegyezés

Somogyi Tibor fotója

volt, hogy ez a műfaj tájainkon nem létezik. A tizenhét drámaszöveg, kilenc bemutató és három kötet azonban felülírta a korábbi ítéletet, és kezdetét jelent(het)i a szlovákiai magyar dráma új időszámításának.

Nemcsak kultúrtörténeti jelentőséggel bírnak ezek a szövegek, hanem irodalmi és színházi értékekkel is. Soókyt a drámában a világ, a helyzetek ellentmondásossága izgatta, s erre a felvidéki magyar félmúlt és jelen bőven szolgáltatott témát. A történeti utalások, a valós helyzeteket tartalmazó szövegek mellett az abszurd játékok is a látszat-valóság konfliktusa köré épültek. A valóság és az illúzió

összefonódását a komikus és tragikus, szent és profán eszközök, motívumok váltakozása teszi izgalmassá.

Drámaírói központi témája az elmúlás. Mintha ezt a megszületett alkotói tempót kezdettől fogva átjárta volna az idő szűkösségétől való aggodalom. Vajon hány kötet drámaszövegtől fosztott meg bennünket korai távozás?

Soóky László 2022. február 24-én lenne 70 éves. Két éve már nem reflektál drámában, sem versben a szlovákiai magyar valóságra. Pedig a jelen, amiben élünk, még sosem volt ilyen értelmetlen és illuzórikus.

vers

Szarka Tamás

Barcaróla

Néha még hiányzol. Még.
De nem mindig. Mindig nem.

Ha épp felszállok a földről
lelkiségem sokszorozva,
emelkedek hűha! Hűha!
még följebb, – a villamosra!

akkor talán éppen nem.

De ha város minden álmát
sejteti, hogy majd zuhanna,
hasonlít rád épp valaki,
vagy csak ismerős a hangja,

akkor igen. Úgy igen.

Beülök egy babkávéra,
letenni a köveket
egy percre, egy bámulósra,
könnyű délelőtti szóra,

akkor talán éppen nem.

De ha már iszom az epe-
méregfekete keserűt,
– merénylet a rádióba:
a cukor egy Barcaróla,

akkor igen. Úgy igen.

Néha még hiányzol. Még.
De nem mindig. Mindig nem.

Úgy felgyújtanék magamban
annyi évet, tán megoldja
benn didergő halhatatlan,
hogy ne fázzon: Tánc a hóba!

Akkor talán éppen nem.

De ha már ropognak-égnak
koszos hónapok, s az ének
máglya-időkön kihordva
a szívemen átkozódna...

Akkor igen. Úgy igen.

Ha megválnék a véremtől,
őrülttől jól eltanulva,
repülhetnék át egy másik,
egy csinosabb korszomorba,

akkor talán éppen nem.

Csak ha már folyik és folyik
erem gyönyörű pirossa,
s megjönnek irigy ostobák,
s mind sebemet lafatyolja,

akkor igen. Úgy igen.

Néha még hiányzol. Néha.
De nem mindig. Mindig nem.

Ha vértelen, megriadt arccal
bemegegyek a hivatalba,
hogy pár fényes, kényességes
semmisségem megadózza,

akkor talán éppen nem.

De ha benn az irodába'
kosztüm ülve és a körme
a hajába beröpülve.
Szájában koccan cukorka...

Akkor igen. Úgy igen.

Hogyha ordít határidő.
Már-már éppen belém rúgna.
A gyomrom már szorul, hogy a
naptár, dátum, sőt az óra!

Akkor talán éppen nem.

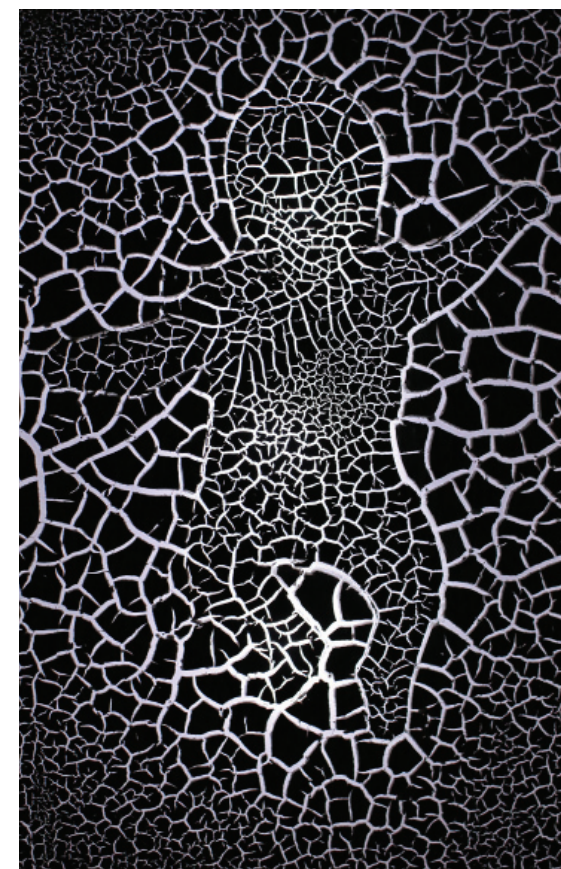
De ha nem, akkor igen.

Beteg múltamat hiába
gyógyitaná jövő csókja,
bölcset vakargató jelen
azt a csókot nem akarja!

Hogy vérré ne váljon végre!
Jó szikra ne szálljon szélbe!
Nehogy az a rongyhalál majd
minket csodálhasson érte!

S ha megint időt szülne tér!

S úgy, hogy erő fölsikoltna!
Megint jönne új világ!
Megint lehetnék bolondja,
s neked megint hú kuttyád.

Bölcsök (2018), installáció hanggal (Limes Galéria, Komárom)

évforduló

A LEGMÉLYEBB BARÁTSÁG

Koncsol László

Tíz évvel ezelőtt hunyt el Fukári Valéria művelődéstörténész, szerkesztő

A felkérés, hogy írjak Fukári Valiról, felkavart. A legjobb barátaim egyike volt, egy időben a legjobb. Bizalmas jóbarát, semmi több. Az egyetemi felvételi vizsgán sodort minket egymás mellé az élet. Ültünk a folyosó padján, a terem ajtajánál, s halkán beszélgettünk. Kiderült, hogy a cigányfekete bőrű lány szintén magyar–szlovák szakra jelentkezett. Pozsonypüspökin született és élt, magyarként szlovák iskolába járt, beszélt németül és gyorsírást is tanult. Ennek köszönhetően gyakran behívták a törvényhozásba, ahol gyorsíró titkárnője volt a népszerű szlovák írónak, Ludo Ondrejovnak, aki által megismerte a szlovák elit java részét.

Vali profilja hasonlított Ady Lédájához, ez azonnal szemet szúrt nekem, az Ady rajongónak. Elneveztem Lédának, a név rajta is maradt. Viszonzásul Attilának titulált, nyilván azért, mert bizonyos okok miatt depressziós voltam. Sovány, sápadt, lelógó fejű, félelmekkel teli fiatalember, rossz káder, akinek nem engedték meg, hogy magyar–történelmet tanuljon Prágában, így maradt a magyar–szlovák Pozsonyban. Én, aki szlovákul alig tudtam. „Mi lesz ebből, tekintetes úr?” – kérdeztem Ady lovával, amikor ültünk egymás mellett, Léda és Attila, majd dűnyögöttünk egymás arcába. Fölvettek ben-

nünket magyarra, szlovákra. Ő hiányos magyar irodalmi ismeretekkel, én még hiányosabb szlovák tájékozottsággal. Édesapám református lelkész volt, nyomorult fizetéséből alig tudott engem pénzelni. Valika szülei Pozsonypüspökin éltek, jól kerestek, és ő is dolgozott itt-ott, vagyis jobban el volt eresztve, mint én. Meg-meghívott kávéra, persze, ha cincogott egy kis pénz a zsebemben, én is őt. Szívtuk egymás cigarettáját, együtt koptattuk a flasztert, látogattuk a magyar könyvesboltot, és többnyire egymás mellett ültünk az egyetemi hallgatóteremben. Fölmerült a gyanú, hogy szerelmesek vagyunk egymásba, de ez sajnos alaptalan volt. Közel álltam hozzá, ám akkor már tudtam, hogy előbb-utóbb minden szerelemből kijózanodik az ember, és a szerelmet az esetek nagy részében gyűlölet váltja föl. Nem akartam elveszteni. Tudtam, hogy a barátság örök, s azok maradtunk.

Valit az egyetem egy évre átengedte a prágai Károly Egyetemre, ahol Rákos Péter megszerette a mindenre nyitott intellektusát, ő lett a legkedvesebb tanítványa. Barátságban maradtak, és sokat leveleztek. Nem tudom, mi lett barátnóm, pajtásom hagyatékával, de remélem, jó kezekbe került minden. Nagyra értékeltem és mélyen szerettem mindkettőjüket.

Nemcsak én, Valit az egész évfolyamunk szerette, egyféle fedelemasszony volt, és az egész udvartartása megszeretett minket, magyarokat. Zs. Nagy Lajos édesapja is patkolókovács volt Mikszáth szülőfalujában, Szklabonyán, s ez a tény egymás mellé sodorta őket, egészen addig, amíg Zs. Nagy ott nem hagyta az egyetemet. Lajos is rajongott Valiért, és ezért soha nem értettem, miért nem írt hozzá verseket.

Vali közben megtanult franciául, majd vett egy zongorát, és felnőtt fejjel megtanult rajta játszani. Mindent pótolni akart, amit patkolókovács édesapja, a falusi környezet, a háború és a világegést követő zűrzavar elvett tőle. Jól ismertem a szüleit, többször is megfordultam náluk, és hittem, amit Vali is hitt, hogy a Fukári név török eredetű. Később megtalálta a levéltárban Fukárek nevű őseit, s kiderült, hogy egy cseh telepese családból sarjadt kislányból lett Fukári Valivá. Sok érdekes emberrel épített ki baráti kapcsolatot. Az egyetem után a szlovák *Príroda a spoločnosť* magyar mutációját, a *Természet és társadalmat* szerkesztette, a Slánsky-perben elítélt zsidó politikus feleségével, aki a szlovák eredeti változatot gondozta. Valinak sikerült útlevelet szereznie, Belgiumba utazott egy ottani mérnök családjához, akikkel egy hónapot

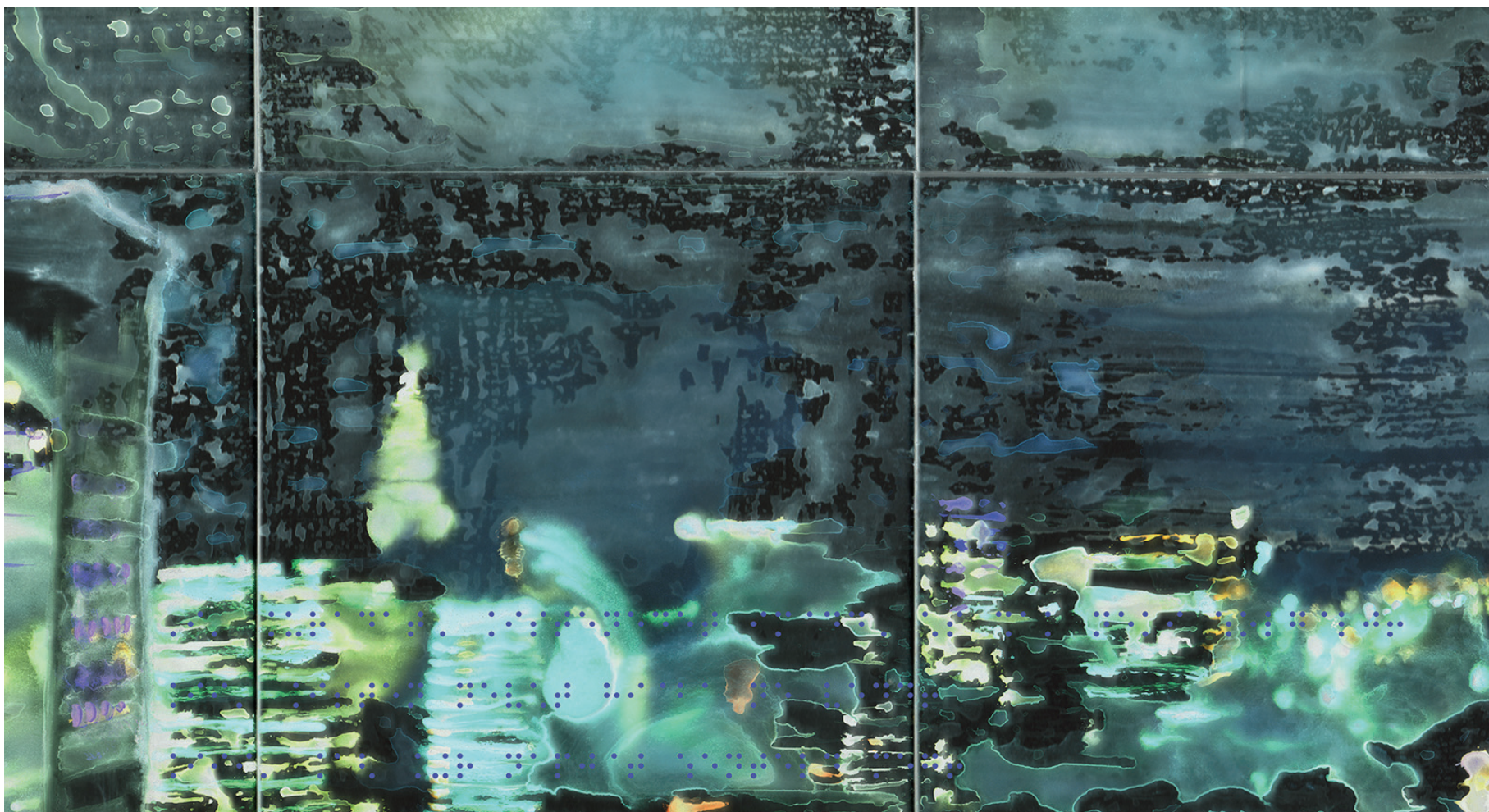

töltött, majd 1968 után a francia belgák viszonzták a látogatást, amikor is a Szlovák Írószövetség klubjában együtt ebédeltünk és beszélgettünk. Mivel én csupán két évig tanultam franciául a komáromi gimnáziumban, angolul társalogtunk.

Vali ráfázott 1968-ra. Abban az időben a Madách Kiadóban dolgozott, és nem azonosult az akkori párt hivatalos állásfoglalásával. Kizárták abból a pártból, amelyikbe az akkori politika kényszerítette. Attól fogva nem kapott felelős munkakört, kegyvesztett lett. Kutatni kezdte a tragikus sorsú Štefan Krčméri szlovák költő, műfordító, irodalompolitikus életútját, sikerült betekintenie meghasonlításának egy valószínű okába,

majd egy hosszabb esszében fogalmazta meg gondolatait. Krčméri egyik versét Vali kérésére lefordítottam, azt továbbította a szegedi Tiszatájnak, ahol közölték. Írt egy kisebb könyvet a szüleiéről, majd hozzálátott az ugróci gróf Zay család levéltári hagyatékának kutatásához. Olykor együtt kutattunk, én a Csallóköz titkait, de mivel a Zay család levéltára maga volt az óceán, így Vali soha nem érhetett a végére, ahogy én sem a csallóközié.

Ezt a pár sort forrásaimtól távol mondom tollba páromnak, Prágában. Nyilván sok minden kimaradt belőle. Amit tollba mondtam, az hiteles, és vázlatosan ugyan, de jól kirajzolja Valika földi pályafutását.

Parancsolat I-III. (2015), egyedi vegyes technika

novella

STÚDIÓ, FELVÉTEL

A tévé serceg. A rádió halkul. A laptop üzemkész. A telefonkapcsolat nem szakadt meg – még. De fogy, egyre fogy a belső memória. Halló, hol vagyok? Hol vagyunk?

Zenét hallgatnál, klipeket néznél. A YouTube-ra kapsz. Megváltást vársz, zenét, érzést, ami a tiéd. De semmi nem köt le. Semmi nem fog meg. Semmi nem eléggé tartós. A régi kedvencek sem. Valami elveszett. Kietlen tájon tévelyegsz.

Találomra: Green Day. Macy's Day Parade. Előtte tizenkétmillió-kilencszázkilencvennyolcezer-hétszázkilencven látta már. Billie Eilish ennél is szebben hasít. *Happier Than Ever*. A megtekintések száma: 146 462 010. Megnézed őt is. Feltéve, hogy kapcsolatra készek a látóidegeid.

Azután ott a Daft Punk. Robottánc. Múmianők. Csontvázhimék. Mosolygós úszósapkás lányok. Körbe-körbe. Kliplétezés. Sza-ka-szos-halla-dás. Szüntelen körforgalom. Tévelygés istenkeresés. Csüggéd istenfélés. Pánik

után érzéketlen csönd. Rohamra tétova lebegés. Hol vagyok? Hol vagyunk? *Around The World*.

Mintha látnám az eget. Éppen most Harold Lloyd szuperhősnek öltözve repül felém. „Segíts rajtad?” – kérdi. „Tudnál?” – kérdelem. „Nem tudom, még nem próbáltam” – mondja. „Nem te vagy az Isten?” – kérdelem, csak úgy viccből... „Nem tudom, de eljátszhatom, hogy én vagyok” – ezt feleli. „Köszönöm, nem kérek belőle. Én az igazit keresem!” – vallom meg neki. „Én is azt kerestem mindig” – feleli. – „Persze, ha én vagyok az igazi, akkor hiába. Ki fog engem megváltani?” – zengi és felnevet.

Letépi magáról a szuperjelmezt. Elhajítja. De nem meztelen. Az a ruha van rajta, amit a filmvászonon is viselt. Az egyik kezében valami dárdafélét látok. Vagy az egy óramutató? Igen, az! De mit mutat? Mégis, mennyi az idő? Halló, stúdió?

Képváltás. Eltűnt. Megint. Minden eltűnt. A rádió hangja végre felerősödik. Egyre

hangosabban recseg. „Csillagászok nemzetközi csoportja felfedezett egy bolygót az egyik közeli csillag élkörében, vagyis azon a keringési pályán, amely alkalmas az élet kialakulására. A Tau Ceti nevű csillag csupán 12 fényévyire van tőlünk, és az éjszakai égbolton szabad szemmel látható. A távoli rendszerben öt bolygó kering körülötte. A planéta ötször nagyobb tömegű a Földnél, de még így is a legkisebb az életre alkalmasnak tartott bolygók sorában. A felfedezés alátámasztja azt a nézetet, hogy galaxisunkban több olyan hely lehet, ahol életben lehet maradni.”

Tudós magyaráz. Azt mondja, csak most kezdjük megérteni, hogy a természet különösképpen szereti azokat a bolygókat, amelyeknek a keringési ideje száz napnál rövidebb, és ez alapján a Naprendszer különleges, nem tipikus...

A galaxisunkban több olyan hely létezik, ahol életben lehet maradni. A Föld nem ilyen. Közép-Európa pláne

nem. A hazugságok érlelte pára fojtogat. Faludy mesélte, hogy Recskén az internálótáborban a börtönverem mélyén sem hagyta el a remény, hiszen akadtak boldog órái, amikor bekandikált hozzá a Nap.

„Bameg, az itt a baj” – csapott az asztalra tegnap egy cimpora a kocsmában. „Azért szar itt annyira – mondta –, mert nincs fent és lent, jobb és bal, szép és csúf, szűk és tágas, kerek és kockaforma, zöld és lila. Minden fakó, minden jellegtelen.” Sokan úgy érzik magukat, mint Woody Allen filmjében az egyszerűen életlenné váló színész. Aki nemcsak a mozgóképeken nem elég kontrasztos már, de a való életben sem.

Közben David Bowie a rádióban éneklő a *Little Wondert*: „Dopey morning doc, grumpy gnomes” (*Kábult reggeli homály, zsémbes törpék*).

Újabb képváltás. Kinézek az ablakon. Terebélyes erdőt látok. A busz váratlanul megáll. Az ajtók kinyílnak. Leszállunk. Az idegenek elporladnak. Én látok egy alakot.

Szabó Zoltán Attila

Fenséges, félelmetes. A babilóniai királya.

Nabukodonozor csak nekem (csak itt!) morogja: „Láttam egy fát, amely a Föld közepén állt. Olyan magas volt, amelyet még nem láttam. A fa egyre csak nőtt, amíg végül a koronája elérte az eget. Hatalmas ágai kinyúltak az egész földre, és mindenütt árnyékot adtak. Mindenkinek táplálékot adott bőséges, érett gyümölcséből, gallyain az ég madarai fészkeltek, alatta pedig sok állat gyűlt össze. Azonban hirtelen egy férfit láttam, aki szilárd léptekkel szállt le az égből, és hangosan kiáltott: Hozzátok a fejszét! Vágjátok ki a fát!”

Tönkök mindenütt. Elvesztett lelkek, elhordott trikókra rótt kétsoros üzenetek. Majdnemhepi világmindenség. Múmianők. Csontvázhimék. Robottánc. Kódok. Kamuk. Kliplétezés. Sza-ka-szos-halla-dás.

Az idegek elporladnak. A busz utasok nélkül közlekedik tovább. Súlyos memóriavesztés. Érzéketlen csönd.

Halló, stúdió?

vers

Tőzsér Árpád

Europé földje

(Nem-versek Európa múltjáról-jelenéről, fiataloknak)

Részletek

Zeusz három ajándéka

Europé, a Krétára szöktetett (s nem elrabolt, tanú rá a világ minden piktor, az ógörög vázafestőktől Rembrandtig és Vinkler Lászlóig: a szextúrákra már akkor is könnyen kapható Európa feltűnő odaadással simul a bika hátára), szóval a megszóktetett föníciai királylány három ajándékot kapott a csábító Zeusztól (hogy idegenben is boldoguljon): egy bronzembert, egy gyors vadászkutyát s egy mindig célba találó gerelyt. Tankot, anyagbeszerző furgont, s önmagát célra irányító rakétát, mondanánk ma. S hol a mára algoritmussá nemesedett európai fortély, az önző ész? Ez Európának feltehetően sajátja volt, a kalmár Föníciából hozta magával. De tkp. hol s mikor kezdődött Európa története?

Tiziano a *La Gloria* című festményének előkészületeiről

„Nagy gondban vagyok. Egész életemben a színek mélyszerkezete izgatott: hogyan viselkedik az ultramarin a templomok félhomályában, mit keres a szürkésfehér kobalt mint szóképek Ficino újplatonizmusának klasszikus metonímiái között stb., stb., s most a legrégebb emberi tevékenységhez, a halálra-készüléshez nem találom a meg-

felelő színeket: hol az a festékelegy, amely Károlyt, az öreg napcsászárt egyszerre Isten országába kívánczó hívőnek s a létező lényegét kardjának hegyével érintő bölcsnek mutatná? Koronás munkaadómmal együtt magam is megöregedtem, s akárcsak ő, már én is szívesen lemondanék, de miről mondhat le egy festő? – A majdani képről egyelőre csak azt tudom, hogy pápista baldachinok, aranyozott lobogók, bíborosok és papok nem lesznek rajta. De rajta lesz a császár Glória nevű utolsó csinos ágyasa.”

Terra incognita (2021), interaktív grafika-installáció, egyedi vegyes technika (Molnár Ani Galéria, Budapest)

novella

KULCS

Nagy Erika

Egy fura nő jött le a lépcsőn, olyan ötven körüli. Zavart volt, magában beszélt, közben csóválta a fejét és a tenyerével nagyokat ütött a homlokára. Sok az elmebeteg, gondoltam.

A lépcsőn leszaladva hallottam, hogy utánam kiált. Megfordultam. Indulatosak voltak a szavai, s miközben hozzám beszélt, hol a plafont, hol pedig a lépcsőt figyelte. Van ilyen. Eltelt egy kis idő, mire megértettem, mit is akar tőlem. Vagy legalábbis azt gondoltam, hogy értem.

Kizárta magát, a kulcsot a lakás kitárt ajtajában hagyta. Belülről. A telefont pedig az asztalon. Csak a szemetet vitte le az udvarra, közben találkozott a gázszerelővel, aki tegnap jelentkezett be. De ez mellékes, a baj megtörtént. Az ajtó, amely a folyosót a ganggal összekötötte, becsukódott. Nem tudom, mit csináljak, legjobb lesz, ha kitöröm, mondogatta halkán többször is, szinte csak önmagának. Aztán megfíztem, nincs más választásom. Van, mondtam neki, mindig van egy jobb megoldás, csak gondolkodni kell.

Nincs telefonom, nem tudok hívni senkit, jaj, istenem, mit csináljak? Nekem van, ha tudja a számot, szívesen segítek, ajánlottam fel. A szeme komikus módon elkerekedett a felcsillant lehetőség halatán. Közben azért azt sem

rejtette véka alá, hogy bár ártatlan voltam mindenben, dühítette, hogy engem semmi sem korlátoz. Nyitom-csukom az ajtót, szabadon járkálok. Valakire haragudnia kellett, s most ez én voltam. Én, aki segíteni akartam. Nem baj.

Telefon a kezemben, mondja a számot, tárcsázom. Téves. Gondolkodik, újra elhadarja, hívom a férjét, kicseng. Nem veszi fel. Dolgozik, szól elgondolkodva. Ajaj, akkor most mit csináljak? Kitöröm, hebegi dühösen. Megszállottan törni akar. Ez lett a rögeszméje. Ezt az üveget? Lehetetlen. Vastag, edzett, ráadásul dupla. Hirtenlen mozdulattal lekapja a falról a poroltót, felemeli, hogy odacsapja. Az ajtóhoz. Méregből. Ordítok. Ne, ezt ne!

A keze a magasban maradt a poroltóval. Akkor mit csináljak? Azt tanácsolom, tegye le, nyugodjon meg, majd menjen el a gondnokhoz. Minek? Mit tud az csinálni? Például van pótkulcsa, amivel nyitni tudja az ajtót. Kabát nélkül? Biztos nem, megfagyok, mondja haragosan. Bocsánat, jobb ötlet? Közel van az iroda, plusz hat fokban még senki nem fagyott meg. Kitöröm, hörögte újra, úgy, hogy az arcára kiült a pánik minden jele. Már kezdtem sértve érezni magam, de heves kitörésére a legnagyobb lelki nyugalommal csak annyit feleltem, hogy asszonyom, ké-

rem, gondolkodjon! Szépen kérem. Bár nem érek rá, szívesen segítek, de ehhez szükségem van arra, hogy higgadt maradjon. Újrahívom a férjét, már nem adom át a telefont, felesleges. Ha csoda történik és felveszi, csak annyit mondok majd, jöjjön. Gyorsan.

De a férjnek esze ágában sem volt felvenni. Feladom. Kinyomozom a gondnok számát, és megcsörgetem. Kedves hang, a meglepődés jele nélkül szól a telefonba. Küldi a takarítónőt, mondja, s hív, ha az indul. Szólok az asszonyságnak. Aki nem ért semmit. Neki nincs szüksége takarítónőre, neki a nyitott ajtó kell. Mondom, hogy nyugi, a hölgynek van kulcsa, kinyitja az ajtót, és minden rendben lesz. Én is megyek, s ígértem, ha hívnak, szólok.

Kisvártatva cseng a telefon, egy határozott női hang közli, hogy hamarosan érkezik. Megköszönöm, majd indulok, hogy szóljak az asszonynak. Abban bízva, hogy örülni fog. Kinyitom az összekötő ajtót, s a lépcső korlátját görcsösen szorongató, saját magát kizárt asszonyság rikkant egyet, de jó, végre, sikerült! Nem értem, miért szedi kettesével a lépcsőt, ahogy azt sem, miért akar örömeiben a nyakamba ugrani. Aztán mégis.

Asszonyom, ez nem a második emelet, hanem az első,

s nem itt záródott be, hanem egyvel feljebb. Nem? Ez nem az? Tényleg? Jaj, pedig már úgy megőrültem!

A szerelő mellette állt, a telefont nyomogatta, közben azt mondta, hogy nem azért, neki mindegy, nem akar ő beleszólni, csak szórakozásból figyeli a dolgokat, a takarítónőt még megvárja, ráér, órábérre fizetik.

A nőnek szüksége volt pár percre, hogy megértse, nincs más dolga, mint mély levegőt venni, és okulni az esetből, hogy kulcs és telefon nélkül soha. Még akkor sem, ha csak a szemetet viszi ki.

Azért nem hagyom magára, várom a történet végét. Megérezem a segítség, majd hallom, amint kattán a zárban a kulcs. Az asszonyság boldog, túlsá-

gosan is. Megmenekült. Hálálkodik, megköszöni, épphogy csak kezét nem csókol. Mondja a magáét, a takarítónő már a lépcsőfordulóban, siet, de azért még tómondatokban válaszol. Illendőségből. Majd eltűnik.

Az asszonyság pedig szökdel a boldogságtól, köszönetet mond az égieknek, egészen addig, amíg a folyosó végén lévő lakásához nem ér. S akkor döbbenet mered az ajtóra. A bejáratira. Masszív szerkezet, precíz kivitelezés biztonsági zárbetéttel, a védelem tehát tökéletes. Annyira, hogy minden betörőt alaposan megizzasztana. Az ajtó viszont becsukódott, a kulcs pedig az ajtóban. Belülről. A mobil is. Az asztalon. A férjnek pedig esze ágában sincs felvenni a telefont.

Magánterület Egopolis határán (2013), vegyes technika

Szakítópóba (2011), interaktív grafika-installáció hanggal (Óbudai Társaskör, Budapest)

könyv

EGY CSOKORRA VALÓ „UJJNYOMAT”

Saitos Lajos

Újabb ujjnyomatot hagyott a kortárs magyar lírában a derék-hadhoz tartozó Fellingner Károly *Ujjnyomat* című új kötetével. A felvidéki poéta verses bedekker-könyvei után – vagy azokkal párhuzamosan – megírt egy csokorra való, felnőtt olvasónak szánt költeményt, s a közelmúltban *Ujjnyomat* címmel adta közre. A mintegy százlapos könyv belső fülein egyebek közt ez áll: „Fellingner Károly új kötete szerves folytatása az életmű korábbi állomásainak, sőt, mintha az óvatos összegzés szándéka is munkálkodna az itt olvasható szövegekben. Az írás, ami Fellingnernél az automatikus létezés (egyetlen) kiinduló pontja és garanciája, az önkereséstől az istenkeresésig építi ki motívumhálóját, újabb és újabb variációkat hozva létre. A hol erős vizualitású, hol prózává csupaszított, hol banalitásokba záródó, hol a transzcendens felé kilendülő szövegek közti feszültség teszi a költő *Ujjnyomatát* maradandó olvasmányélménnyé.”

A jól megszerkesztett könyv (Vida Gergely munkája) négy ciklusra tagolódik: *Falak; Horizont; Ahonnét jöttem; Alfa és omega*: ezen belül a második

ciklus három alfejezetet tartalmaz: *Repedések; Saját nevüket főleg nem és Nem várt üzenet* belső alcímmel kínálja olvasásra a verseket. Fellingner Károly, aki a legtermékenyebb költőink egyike, hangja mára már összetéveszthetetlen: „Ajtók, szorosán egymás mellett, / egymás alatt, / egymás fölött, / minél közelebb, annál nagyobb / a szoba, amit nyitnak.” (*Ajtók*) – olvasható az első ciklusban. Egyébként számos emlék- és dedikált verset is tartalmaz a kötet, amit jó kézbe venni. *Trapézmeder* című versét, *Kréta körön belül és Kréta körön kívül* alcímmel kortársának, Filep Tamás költőnek ajánlja. Így a dedikációkban, emlékversekben a hovatartozását is meghatározza költőnk: *Díszletek híján* cím alatt Szerb Antalnak állít emléket: „A szavak bevezetnek / az erdő közepébe, / azt akarják, hogy / legyél képes egyedül / visszamenni az úton, / amin jöttél...”

Tovább lapozva egy rövid vers olvasható, Fekete J. Józsefnek címezve, melyben Fellingner filozofikus hajlama is megmutatkozik: „Semmi sem történik, / minden egyidejűleg történik, / kivárom a végét...” (*Hogy kinyissam*). Egyébként,

az ajtó, mint motívum, több költeményben is megjelenik: „Vágyaim öröklakássá / alakítják testem. / Nem merek kilépni az / ajtaján.” (*Tévelygő*). S fölbukkannak korábbi verseinek alanyai, János és Juli is: „János elhatározza, / hogy átbálgal a sötétségen. / Bárhol is tart, / Julinak ő a fény / az alagút végén...” (*Komp*). Lanczkor Gábor költőtársának is János-verset ajánl, *Hegyes tű* címmel: „Amikor János végigsétált / a paradicsomon, / poggyásznak érezte magát, / amivel a fiatal katonának / futniuk kellett a kiképzésen...” S ugyanebben a ciklusban számos félhosszú vers is – *Függöny; Keresztutak; Tyúkhúr* – olvasható Fellingner tollából.

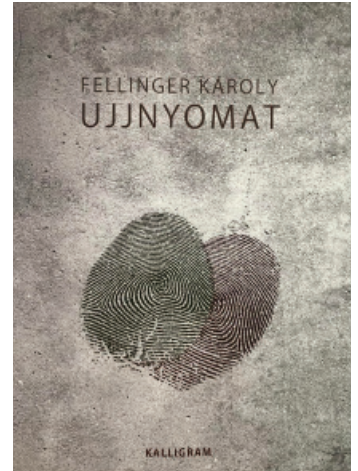
A *Nem várt üzenet* ciklusnyi versei közt megszorodnak az anyaversek, miként költőnk korábbi, *Köti a sötétséget* (2017) kötetében az apa- és apasírató versek. Ezúttal anyja bukkan föl a versekben/verssorokban, aki költőfia szerint: „ha nem tudja kialudni / magát rendesen / nem tud rendet rakni / a fejében / az elefántcsonttoronyban” (*Tétova óda*).

Újabb ciklus (*Ahonnét jöttem*), újabb dedikált vers,

szintén költőtársnak, Nádasy Ádámnak: „Szakadatlanul múlik / az idő. / A pársoros / verset úgy írom, / mintha csak egy / végtelen hosszú sálat kötnek.” (*A mondanivaló*). S majd *Húsvéthétfő* címmel újabb félhosszú vers, melyben újra fölbukkan apja: „Apám húsvéthétfőn / csapvízzel / locsolta, ébresztette anyámat, / persze anyám / már hamarabb felébredt, / várta, hogy apám / végre felkelni sziveskedjék, / vízért siessen, / és megtörténjen, / aminek meg kell történnie...”

Itt is, mint eleddig, imaversek és dedikációk, emlékversek sorjázanak. *Cylinder* cím alatt Csukás István halálára ír verset Fellingner Károly: „Akinek nincs múltja, / annak már múltja van, / aki a múltban él, / az bármikor kiugorhat / a jövőből...” Majd az *Alfa és omega* ciklusban, *In memoriam Töröcsik Mari* címmel, versben állít emléket a színészlegendának: „Fejem fölött / az angyal / egyensúlyoz / a kötélén. // Leveti, ledobja szárnyát, / rám bízva, / óvjam, védjem. // Minden valóságos. / Csak a kötél nem.”

Mint látjuk, költőnk jól bánik eszköztárával: hol központos, hol meg elveti az írásjeleket,

ahogy azt a vers, a sűrítvény, a költemény magja/mondanivalója megkívánja. Ritka erény: nincsen túlírtság az *Ujjnyomat* oldalain. Végezetül – ezt ritkán teszik a recenzensek – hadd említsem meg a kötet grafikai és nyomdai előkészítőjét, Csillag Lajos grafikust, aki az izlées borítógrafika készítője is egyben, s illetően „társ szerzője” lett a költőnek.

Úgy véljük, Fellingner Károlytól ideje lenne ama részösszegző/válogatott verseskötet megjelentetésének is. *Lectori salutem!*

Fellingner Károly: *Ujjnyomat*, Kalligram, 2021

ajánló

A GYERMEKIRODALOM ÉL ÉS VIRUL

Az Opus 2021-ben megjelent 6. száma gyermekeknek és gyermeklelkű felnőtteknek is bátran ajánlható. Ez a szám kissé eltér a hagyományostól. Kiadásakor, karácsony közeledtével, az emberben feltörnek az emlékek, előtérbe kerül a gyermeki éneke, így a szerkesztőség is engedett a csábításnak,

hogy hosszú idő után ismét a gyermekirodalom kerüljön a figyelem középpontjába.

A felhívásunkra tizenhét felvidéki magyar szerző jelentkezett új, korábban sehol sem publikált gyerekirodalmi alkotással, kettő pedig a szlovák ifjúsági irodalom kiválóságait (Jana Bodnárová, Daniel He-

vier, Lubomír Feldek) ültette át magyar nyelvre. Így a tervezett meseblokk végül tematikus számmá nőtte ki magát, ami külalakban és tartalomban is a mesék világához igazodott. A gyerekek általában a képeket nézik meg a mesék könyvekben, így a lapszám képanyagát az elmúlt néhány év gyerekirodalmi kiadványának illusztrációiból állítottuk össze. Ily módon próbáltuk felhívni a figyelmet a kiváló illusztrátorok munkásságára, illetve a mesék könyvekre is.

A kiadvány közel nyolcvan oldalon közöl meséket, gyermekverseket, melyek szerzői között találunk „bejáratott” neveket is, mint Száraz Pál, Jakubecz Márta, Póda Erzsébet, Zalaba Zsuzsa, Fellingner Károly, Balla Margit, Fiala Ilona, Z. Németh István és Kövesdi Károly, és több, pályája elején járó szerzőt, mint Morva Mátyás, Mlčuch Brenda Nicole, Juhász Kornélia vagy épp Tóth N. Katalin. Utóbbi szerzők neve bizonyára ismerősen cseng az olvasóknak, hiszen rendszeresen találkozhatunk velük az Opus hasábjain. Külön öröm, hogy

új szerzők is jelentkeztek, mint Benkő Timea, Szomik Szilvia, Gyökeres Kinga és Gyurkovics Anikó.

A népmesék hatását magukon viselő írások mellett az olvasó olyan, kicsiknek és nagyoknak egyaránt vidám perceket okozó írásokat talál a legújabb számban, mint Juhász Kornélia *Lóri-versei*, és Tóth N. Katalin formabontó karácsonyi története is garantáltan felkelti minden gyerkőc (és felnőtt gyerkőc) figyelmét. Ahányan vannak, annyiféle hangon szólalnak meg, annyiféle variációt kapunk a gyermeki léleknek kedves történetek és versek elővezetésére.

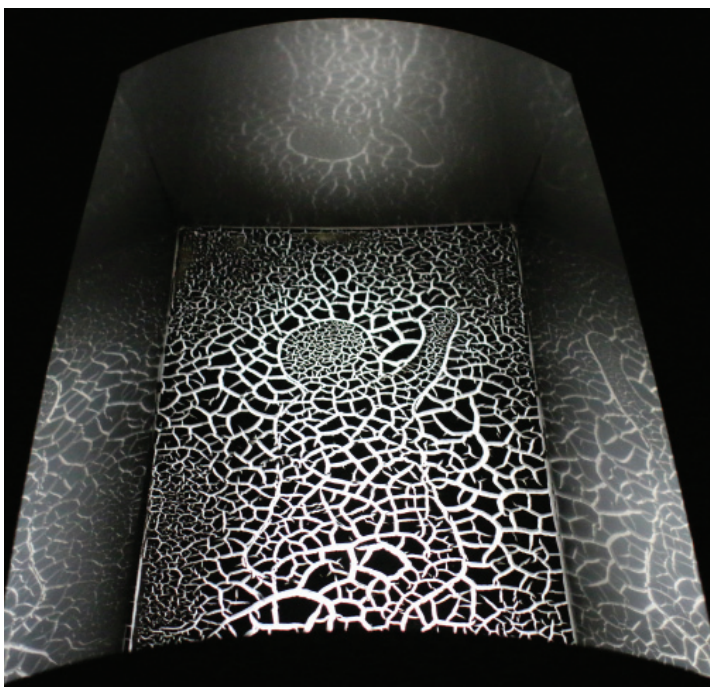
A lapszám tudományos értekezése is igazodott a témához, Molnár Kantner Éva *A mesék világa* című tanulmányában mutatja be a mesetérapiát, illetve a mesék helyét a gyermekek fejlődésében. Mindenképpen hasznos írás, nemcsak a tudományos érdeklődésű olvasóknak, hanem szülőknak és pedagógusoknak egyaránt. A lapszám könyvajánlóit Gyürky Katalin és Juhász Kornélia írta. Utóbbi

Jancsó Péter

2021/6

OPUS

Bölcsök (2018), installáció hanggal (Limes Galéria, Komárom)

EGY CSIPET CSEPERKE ÉS KÉSZ AZ ESTI MESE

Ismerünk már a könyvek és mesefilmek világából Cilikét, Eperkét és Csuporkát is, s immár megérkezett a felvidéki gyerekirodalomba *Cseperke* is. A nevével azonos című kötet Póda Erzsébet tollából született, s a Vámbéry Polgári Társulás jóvoltából jelent meg 2021-ben. A gyerekregegy szövegéhez Korsós Szabina rajzai alkotják a színes, letisztult kötetet, olyan könyvfogást rittyentve, ami igazi családi menü.

Cseperke elsöre egy újabb cserfes kislánykarakternek tűnik, aki csetléseivel-botlásaival és kisgyerekes értetlenkedésével szórakoztatja az olvasót, azonban a felszín alatt más is akad. A regényke nagyon ügye-

sen megragadja a gyermeki látásmód egyszerű báját és a képzelet varázslatát. Cseperke játékos fantáziája életet lehel a környezetében lévő tárgyakba és unalmas tevékenységeket tesz izgalmas játékká. A könyv emellett arra is rámutat, mennyire kulcsfontosságúak egy kis emberke számára a napi rituálék, az újra és újra ismételt kérdések és az emlékezés. Bár már a regény elején megtudjuk, hogy Cseperke anyukája elkötöttött a másvilágra, a kis főszereplő nagymamája rendszeresen mesél unokájának a régi időkről, így elhunyt szerettük nem tűnik el teljesen.

A könyvben leírt történetek nem tipikus mesebeli kalandok.

Nem sárkányokkal való csatározásokat és gigászi utazásokat ábrázolnak, hanem a hétköznapok mesés mozzanatait ragadják meg. Akad többek között szomszédokkal való ismerkedés (egy kínai asztrológus és egy világutazó is él Cseperke közelében), parki ücsörgés, kertészkedés és karácsonyvárás is. Érdekességeket tudhatunk meg gyógyfűvekről, dércsípte csipkebogyóról, teázási szokásokról, salátakészítésről, karácsonyi menüről, sós és édes finomságokról. A főszereplő élményein keresztül kedves tanulságokat vonhatunk le. Megtudhatjuk, Cseperke meglátása szerint miért nem érdemes szomorkodni a szakításokon,

filozofálhatunk az emberi jóság és rosszúság kérdésköréről, és láthatjuk, mennyire fontos a szereteten és elfogadáson alapuló nevelés. Ráadásul kapunk tippet a gyász feldolgozásához is, és példán keresztül erősödhet bennünk a meggyőződés, hogy egy gondoskodó nagymama kincset ér.

A *Cseperke* című gyerekregegy ideális meseolvasással töltött estékre. Ez a nyugtató, kedves könyvecske szeretetről és az élet örömkeltő apróságairól igazi családi könyvünk. Fordulatai látszólag könnyű falatok, de az emlékezetbe ragadó történetmorzsái könnyedén elvezethetik az olvasóit olyan beszélgetésekhez, melyek kicsi-

Juhász Kornélia

ket és nagyokat egyaránt gazdagíthatnak.

Póda Erzsébet: *Cseperke*, Vámbéry Polgári Társulás, 2021

film

A VILÁG LEGROSSZABB EMBERE

„Ügyelj a kontrasztokra!” – ez áll azon a sárga cetlin, mely évek óta ott függ Joachim Trier dán származású norvég filmrendező és állandó szerzőtársa, Eskil Vogt irodájának a falán. Elmondásuk szerint arra törekedtek, hogy legújabb filmjük minél inkább életszerű legyen. Az egyik percben még könnyesre nevetjük magunkat, mint egy könnyed romantikus komédián, majd hirtelen bekövetkezhet valami igazán drámai esemény, miközben mindkető ugyanannak a valóságnak a szerves része.

A *világ legrosszabb embere* című filmet a tavalyi Cannes-i Filmfesztivál versenyprogramjában mutatták be az Oslo-trilógia zárórészeként. Ne vegye el senkinek a kedvét, aki nem látta az *Oslo, augusztust*, illetve

a *Szerzők* filmet, hiszen teljesen önállóan értelmezhető művekről van szó. Ami összeköti azokat, az a szereplők ambícióinak konfrontációja a realitással, az, hogyan egyensúlyoznak közöttük, amit az élettől várnak, és amilyen az valójában, de olyan egzisztenciális kérdéseket is boncolgatnak, mint az idő, az emlékezet, az identitás, vagy az elveszettség érzése, illetve meghatározóak Oslo utcái, melyek külön revelációval bírnak.

Érdeemes megjegyezni a főhőst alakító Renate Reinsve nevét, aki első főbb szerepével máris elnyerte Cannes-ban a legjobb színésznőnek járó díjat. Az általa alakított Julie harminc felé közeledik, sebész akart lenni, majd pszichológus, most leginkább a fotózás érdekli. Volt már együtt model-

lel, professzorral, jelenleg a tőle több mint tíz évvel idősebb underground-képregényes Aksel (Anders Danielsen Lie) érdekli, és még csak néhány perc telt el a filmből. Nem sokkal később beállít egy esküvőre, ahol megismerkedik Eivind-vel (Herbert Nordrum), akivel azt feszegetik, hogy az intimitás milyen formái nyilváníthatóak még nem megcsalásnak. A sötétben elmesélik egymásnak legnagyobb titkaikat, megnézik, ahogy vizel a másik, egymás izzadságát szagolgatják, és a film is egy ilyen szokatlan és bensőséges élményként kezd el rezonálni a nézőben.

Hétköznapi történetek, szinte jelentéktelennek tűnő jelenetek, melyek a szerelmet remekül használják dramaturgiai eszközként a családi viszonyok, a

karrier, a gyermekvállalás, a feminizmus vagy éppen a haldandóság tematizálására. A tizenkét fejezetből álló szerkezet formailag is remekül alkalmazható az idő múlásának érzékeltetésére, illetve lehetővé

teszi, hogy a filmnyelv is olyan szabad, spontán és játékos lehessen, mint a folyamatosan változó főszereplő.

Bár Trier filmjeire gyakran egyfajta melankolikus meditációként hivatkoznak, nincsenek híján a látványosabb jelenetek sem. A játékidő közepénél megáll az idő, hogy Julie a mozdulatlan járókelők között elfuthasson, és kockázat nélkül megbizonyosodhasson a soron következő nagy döntésének helyességéről, vagy, amikor bevarázsgombázza szembesül egy feldolgozatlan traumájával. Legalább ennyire intenzíven képes hatni egy-egy tekintet, mosoly vagy gesztus egy olyan párbeszéd közben, melyben ez elhangzik: „Te voltál életem legfontosabb kapcsolata.”

Norvégia idej Oscar-jelölését bátran ajánlom minden fiatalnak, valamint azoknak, akiket érdekel, milyen most fiatalnak lenni, illetve bárkinek, aki érezte már úgy egy önértékelési krízise alatt, vagy egy kapcsolat bizonyos pontján, hogy ő a világ legrosszabb embere.

Lélekterek (2015), grafika-installáció (Szlóvak Nemzeti Múzeum, Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, Brámer-kúria, Pozsony)

képzőművészet

SZILÁNKOKRA SZEDETT VILÁG

Mayer Éva somorjai származású, Budapesten élő Munkácsy-díjas képzőművész. Tanulmányait a budapesti Magyar Képzőművészeti Egyetemen végezte képgrafika és tanári szakon, ugyanitt doktorált. Közel öt évig az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen tanított, jelenleg a Budapesti Metropolitan Egyetem főiskolai docense média design szakon. Emellett, immár 12 éve, a DUNARTCOM Somorjai Nemzetközi Művésztelepet szervezi

családjával a felső-csallóközi városban.

Installációi egyedülálló interaktív grafikákként is működnek, de sok esetben előre kiszemelt szakrális és deszakralizált térbe is komponálja azokat. Térspecifikus grafikus installációkat hoz létre, többféle képzőművészeti műfajt összekapcsolva. Vegyíti a manuális és digitális technikákat, nagyon gyakran fontos szerepet kap a fény, az installációkat sokszor hangok, mozgóképek kísérik.

Munkáiban aktuális társadalmi, szociális, szociológiai problémákkal foglalkozik, ezek gyakran személyes élményekhez kapcsolódnak. Tabutémákat is feszeget, mint a betegség, a meddőség, a társadalmi konfliktusok, a kisebbség-többség közötti viszonyok, az elmúlás, a gyász, a gyász feldolgozása. Erősen foglalkoztatja az egyén és a társadalom viszonya.

„Úgy érzem, a tabutémákat nem kell a szőnyeg alá söpörni,

kollektíven, társadalmi szinten is meg kell beszélni a segítő tapasztalatokat” – vallja. Hozzáfüzi, nagy kihívás, ha az embernek még nem sikerült megoldania valamilyen problémát, vagy csak részben találta meg a válaszokat. „Számomra más alkotási folyamatot jelent úgy vizualizálni egy munkát, ha már tudom a válaszokat, és erősen megtapasztalt konklúziót vonok le a történelekből, élethelyzetekből. Ugyanakkor egészen más belső képek hívódnak elő az intuíció és megérzések bevonásával, amikor még benne vagyok egy erős élethelyzetben, akár elakadásban, ahol még pillanatnyilag nem találok meg a végső válaszokat.”

Évek óta foglalkoztatja az anyaság, a meddőség kérdésköre, több nagyobb installációt is készített ebben a témában. Ezek közé tartozik például a 2021-es *Terra Incognita*, illetve a 2018-as *Bölcsők téri alkotások*. Mint mondja, szimbolikusan a férjével dolgozott együtt a Bölcsök installáción, mert szerinte a családalapítás vagy a meddőség kérdésköre nemcsak az egyént, hanem az egész családot érinti. Számára az alkotás nem öncélú tevékenység, azt kutatási folyamatként értelmezi. Inspirációt sokszor személyes helyzetekből és környezetéből merít. Vallja azonban, hogy a művésznek el kell vonatkoztatnia a személyességtől, be kell vonnia a kollektív tudatot és tapasztalatokat is. „Nem biztos, hogy az általam feldol-

Fábián Gergely

Majros Áron Zsolt felvétele

gozott kérdések az én személyes életemben nyomtatékosan jelen vannak, de ha érzékelek egy társadalmi helyzetet vagy problematikát, azt igyekszem feldolgozni.”

Törekszik arra, hogy alkotásaival elősegítsen egyfajta interaktivitást, közlékenységet, hogy nyitottságra, elgondolkodásra, együttműködésre, toleranciára serkentse a közönséget. A kiállításainak köszönhetően azt tapasztalja, hogy a befogadók is képesek nyíltabban, közlékenyebben kommunikálni az egyes tabutémákról.

Alkotásaival sokfelé találkozhatunk, évente átlagosan legalább két önálló (jelenleg épp a kassai MaJel Rovás Központban) és több csoportos kiállítása van. Elmondása szerint ideje jelentős részét leköti most a tanítás, de alkotásra és a művésztelep fejlesztésére is erőteljesen fókuszál, illetve saját képzőművészeti albuma kiadását is tervezi az idén.

Terra incognita (2021), interaktív grafika- installáció (Molnár Ani Galéria, Budapest)

utánpótlás

ANTOLÓGIAKULTÚRA

2020-ban jelent meg a Szlovákiai Magyar Írók Társasága gondozásában a *Fiatal írók antológiája*. A kötet kilenc tehetséges ifjú műveit tárja az olvasók elé. Jancsó Bese Bernadett az egyikük, aki négy novellával gazdagította a kötetet. Az irodalmi életéről, a művészetekről és a tehetséggondozásról beszélgettünk.

– Milyen érzés volt részt venni egy olyan projekt megvalósításában, amely összehozta a szlovákiai magyar tehetségeket?

– A szlovákiai magyar irodalomra jellemző volt, hogy antológiákban mutatkozzanak be az ifjak, és ez a hagyomány az ezredforduló környékén halt ki. Nagyon jó kezdeményezésnek tartom, hogy visszahozzuk az antológiakultúrát, hogy a fiatalok lehetőséget kapjanak a bemutatkozásra. A 2020-as

megjelenés nagy lépés volt számomra, ráadásul a barátaimmal kerülhettem egy kötetbe.

– Az antológiát olvasva világossá válik, hogy szeretted a kisprózákat és a humort. Ez lenne a te stílusod, vagy szélesebb skálán alkotasz?

– Nem hiszem, hogy nekem már van kialakult stílusom, szeretek kísérletezni. Az ihlet számomra általában egy-egy poén, kép vagy pillanat. Ezért is szeretem a rövid prózákat. Most viszont egyre jobban vonzanak a hosszabb szövegek. Tavaly már egy drámát is írtam, ami nagyobb lélegzetvételű és egyáltalán nem humoros. Hosszabb szövegeim még nem kerültek publikálásra, de bízom benne, hogy az új antológiában más jellegű írásokkal tudok jelentkezni.

– Mi alapján került a választás épp erre a négy novellára? Van esetleg olyan közöttük, amelyet a többinél jobban kedvelsz?

– Valójában összeszedtem a szövegeimet, amiket erősnek tartottam, és elküldtem a kötet szerkesztőjének, Z. Németh Istvánnak, aki kiválasztotta közülük ezt a négyet. Az *üvöltő lény* messzemenőleg a legkedvesebb szövegem, az első SZMÍT mentortáborban írtam meg egy délután. Több helyen publikálták, mondhatni, ez a szöveg egy mérföldkő volt a pályakezdésemben.

– Közel állnak hozzád a művészetek. Milyen módon szeretted ötvözni munkásságodban a különböző művészeti ágakat?

– Volt egy kisebb projektem, amiben az illusztráció és szöveg kapcsolatával foglalkoztam.

Vannak már illusztrált szövegeim is, de még mindig azt érzem, hogy keresem, miképp tudom összeforrasztani a különböző témákat. Ezt a kölcsönhatást inkább a gondolkodásmódomban és a munkafolyamatban látom, sokszor rajzok írás közben karaktereket, helyszíneket.

– Aki ismer, tudja, hogy fontos neked a szlovákiai magyar irodalom felpezsdítése. Milyen módon veszel részt a helyi kulturális életben, milyen terveid vannak felvidéki fiatal íróként?

– Elnöke vagyok a FírKA-nak (Fiatal Írók Közös Alkotótere), amely a Szlovákiai Magyar Írók Társaságán belül működő tagozat. Sajnos, sok rendezvényt elvitt a vírus, de a választmány tagjaként próbálom képviselni a vezetőségben a fiatalok érdekeit. Próbálunk toborozni, a

Kovács Kitti

Pegasus Alkotópályázatot a célcsoportjához eljuttatni. Most indult a SZMÍT új mentorprogramja, amely már az évközbéli mentorálást is célul tűzte ki. Próbálok minél több olyan rendezvényhez csatlakozni, ami segít abban, hogy a fiatalokkal megszeretessük az irodalmat. Most sok mindenen dolgozom. Nagyon örülnék, ha a 2022-es év végére elkezdene kikristályosodni a bemutatkozó kötetem is.

múltidéző

CSENDORSZÁG KÖLTŐJE

A mindössze 57 évet élt Farkas Jenő a természetlírát és a katolikus értékrendet képviselte a felvidéki magyar irodalomban. Ez utóbbi nem meglepő, hiszen a száz éve, 1922-ben, Szencen született költő a helyi alapiskolai és a pozsonyi gimnáziumi tanulmányai után – ahol kedves tanára Szalatnai Rezső volt –, Esztergomban végzett a Hittudományi Főiskolán, s katolikus lelkészként szolgált Csicsón, Kiskeszin, Bajtán, Nagymegyeren (itt legtovább, 12 évig), halála előtt pedig Albáron.

A szocialista hurráoptimizmus időszaka nem igazán kedvezett a katolikus lelkész költői

nekibuzdulásának (példaképe, Mécs László is tiltólistán volt). Szerencsére Tóth Tibor és Egri Viktor személyében neves pártfogói akadtak, így ha jelentősen megkésve is, de 37 évesen, 1959-ben megjelenhetett saját versei is. Műfordításait ugyanis már ismerhette az olvasóközönség, a romantika szlovák klasszikusai (Andrej Sládkovič, Ján Botto, Pavol Dobšinský) mellett a cseh Jíří Wolker és szlovák kortárs, Andrej Plávka verseit ültette át magyarra. 1965-ben, a nyitása éveiben több felvidéki magyar költővel (Batta György, Kulcsár Tibor, Tóth Elemér, Moyzes Ilona) neki is megje-

lenhetett az első kötete, *Csendország* címmel. Kritikusai szerint már ekkor teljes költői fegyverzetben jelentkezett. Későbbi méltatói (inkább elmarasztalói) szerint nem is volt képes a fejlődésre, maradt a többnyire mélabús hang, a menekülés *Csendország* mélyére, s a nagy társadalmi lelkendezések korában nem volt bátorsága a szocialista fejlődés húrjait megpengetni. Még a normalizáció első napjaiban megjelent újabb kötete, a *Valaki jár a nyomomban*, aztán szép lassan elhallgatott. Verset legfeljebb az asztalfióknak írt, tudóbaja is elhatalmasodott rajta, s bár nagyon reményke-

dett, már nem élte meg újabb verseskötete megjelenését.

A Koncsol László szerkesztette 1966-os *Szélkiáltó* című antológiába még befér három versével, ahogy Balla Kálmán (némi meglepetésre) két versét is szerepelteti a csehszlovákiai magyar költők szerelmes verseit tartalmazó *Tűzpalota* című kötetében, ám a később megjelent antológiák már tudomást sem vesznek róla. A nagymegyeriek szerencsére nem felejtették el. 2006-ban emléktáblát avattak a Zárda iskola falán, s évente szavalóversennyel tisztelegnek emléke előtt. A Glória Társulat előbb 1999-ben, halálának 20. év-

Juhász Dósa János

fordulóján adta ki posztumusz verseskötetét *Ballada és zsol-tár* címmel, majd 2006-ban egy újabb kötetet *Válogatott versek* címmel.

Farkas Jenő

Anyatej

Ott született a kétkárnyú bükkös alatt, hol a csendet tarka rigók riogatják, hol a gerle se búsul.

Ott, hol az ér kavicsot görgetve iramlik

s árnyas lombokon át csak lopva les be a holdfény.

Ott született az őzgida. Bársonyos fűbe feküdt. Szeme tágra nyitva kereste az emlőt, az élet halk csobogású forrását.

Anyatej! Belőled szívja mohón ki

állat és ember a jóság tiszta aranyát.

Benned szunnyad az izmok acélja s a csóknak

íze. Tebenned rejlik az ész. Belőled pattan ki a szikra,

mely lángba borítja a földet s az égre szökik, hogy

fényesség legyen ott, hol a kőd még kínai falként

tiltakozik.

Őzgida, sejtet-e mindezt?

Szád szélén habosan csurran a tej. Napok óta

szívod anyád tőgyét. Kinevet a bokor. A pázsit ujjong, mert

nem legeled le, csupán itt-ott tör le patád egy

gyenge virágot.

De elég! Már itt az idő. Anyád is

élni akar szabadon. Csendes tisztásra vezet ki

s lassan köröket írva köréd, legelve kerülget.

Egyre tágul a kör s te csupán szemeddel követed,

anyád már valahol benn jár a bükkös ölén, de

megejt a varázs, és nem tudod, merre szaladj el.

Végre patája neszét se hallva felállsz s fanyarul

kóstolgatva elébb a friss füveket s a gyenge levélkét,

nyafogsz s eszedbe se jut a tej szaga. Érzed:

jó a réti eper, szúr a kökény s nem kell a vadalma.

Emberi sors a te sorsod, kis gida, hidd el!

Minket is langy anyamellnek édes bimbaja táplált.

Jött az idő és távolodó köröket írva, a jóság

messze szökött.

Ím, azóta, kóstolgatjuk a földi gyümölcsöt,

levegőt, folyamok erejét s tengerek titka kitarul.

S mint valaha néztük a hamvas anyamell csillagait, most

fenn az ég kebelén, hol felhők fátyla közül

kivillan a hold, ez a bájos szűzi mell babonázva,

oda vágyik az ész meg a szív meg a lélek,

s utat törve a gazba, előre: maholnap

megtudjuk, édes-e íze a messzi Tejúttnak.

Negyvenöt évemet számolom

Negyvenöt évemet számolom,
nyomomban baktat a számalom.

Rímekkel ringatott szép szavak? –
Számban a méz íze szétszalad.

Csurranó méz íze keserű,
cselló lett a vidám hegedű.

Negyvenöt évemet számolom,
nemrégem magasan szállt dalom.

Tíz éve temettem életem
elképzelt felét, ma félelem

legyinti arcomat, melegen, –
ősz után lopva lép ősz telem.

Negyvenöt, negyvenöt, nem kevés,
sok a gond s ritkább a nevetés.

Pedig még életem negyede
vár, mondja sűgva a jegenye.

Asztalod még sokszor megterül,
vigasztal a veréb s elrepül.

Varjú a kiszáradt jegenyén
fél szívvel, fél szemmel les felém.

Negyvenöt sok fura év után
így méláz szívem egy délután,

mikor hó lepi a kerteket
s azt hiszi engem is eltemet.

Kályhámban hunyorog a parázs.
Hunyorog, de él az akarás!

Parazsam felszítom. Félúton
nem szabad kihunynom – én tudom.

Kell a tűz, kell a fény, kell a láng,
bújócska, fogócska, ispiláng,

zöld ág, fű, fecske és szeretet –
s negyvenöt évemet felede.

Elszáll a vén varjú, feketén –
s rigó ring vigan a jegenyén.

Réteghiány, avagy Korlátok a fejedben vannak... (2010), (részlet), vegyes technika, giclée nyomtat

novella

AZUTÁN

Én egészen másképp gondoltam. Amikor a kisbíró kidobolta, hogy három napra menni kell, akkor elmentünk. Hosszú volt az út, de nem hátráltunk meg egy kis munkától, mert így nevezték: *málenyikij robot*, kis munka. Novemberben mindig hideg van, főleg a vége felé, esik az apró szemű eső, éjjel fagyok vannak, és a hideg csondig hatol. Jobb a kályha mellett tölteni ilyenkor a napot, nézni, ahogyan pattog a tűz. Diót pucolni és a héját rávetni a parázsra, hogy fellobbanjon. Most nem lesz ilyen, ez egy másfajta tél, gondoltam akkor, és igazam lett. Huszonhárom éves voltam, hátra maradt apám és édes, húgom és mama. Apámnak nem kellett mennie, mert csak egy lába volt, nyomorékok nem tudnak dolgozni, azt mondták, pedig apám erősebb volt mindenkinél, akit ismertem, még fél lábbal is.

A muszka egyebet sem csinált, csak sürgetett minket útközben, egyre fújta: *davaj, bisztro!* Szerencsém volt, hogy néhány szót értettem oroszul, mások annyit sem. Gyalogoltunk, nótáztunk, néhányan zúgolódtak és mindenfélével riogattak minket. Az én soromban csupa magam korú legényember volt, de fiatalabbak és egész vének is jöttek.

Szolyvára értünk, ott már elmúlt a jókedv. Nem történt semmi, az ételünk elfogyott. Valami moslékot adtak napi egyszer, és nem mehettünk ki a tábor területéről. Nem bírta mindenki, az egyik ember felkötötte magát, de olyan is volt, akit megöltek, nem tudtuk, hogy mivégre. Olyat is csináltak, hogy aki nagyon elgyengült, azt is a halottas gödörbe dobták, de előbb le kellett venni a ruháját, majd csupasz testtel kidobni. Még földet se vetettek rájuk. Iszonyatos volt a bűz. Sokan keresgéltek a szemétben, és megették a fagyos krumplihéjat, meg a fagyos káposztalevelet, attól még betegek lettek, és meg is haltak. Az otthoniak hoztak ételt, de azt nem adták nekünk az örök, megették ők maguk. Nem volt szabad kérdezni sem, mert verés járt érte. Egyre gyengébbek voltunk, majd nagy sokára marhavagonokba tereltek minket, és elindultunk a pokolba, vonattal. Muszkaföldön más a hideg, nem olyan, mint otthon, idegen még a levegő is. Útközben sokan meghaltak, a vagonba végeztük a kis- és nagydolgainkat. Bűdös volt, főleg amikor több halott is összegyűlt. Mi is bűdösek voltunk. Néhány naponként bekiabált valaki, hogy a hullákat vetkőztessük le,

a ruháikat hordhatjuk. Olyankor levetkőztettük a halottakat, imádkoztunk, sírtunk, és amikor a vonat lassított, kidobtuk őket a sáncba, ez volt a parancs. Máskor újakat tettek hozzánk, darabszámra meg kellett lenniük, így amerre elhaladt a vonat, ott összefogdosták a fiúkat, férfiakat, és felrakták a vagonba, hozzánk. Az elején csak magyarok voltunk, de a végére a muszka a sajátját is vagonba tette. Egy idő után már nem számoltuk a napokat, sem a halottakat, elmeséltük az összes történetet, elmondtuk az összes imát, és elsírtuk az összes könynyet. Nem volt már semmink.

Én túléltem mindent, harminckét kilós voltam, amikor hazakerültem. Harminckét kiló csont és bőr. Két lábujjam lefagyott, és a jobb kezemen nem maradtak felső ujjpercek. Vénember lettem, három év alatt megöszültem. Beszélni nem nagyon tudtam az elején, ennem meg nem volt szabad. Azt mondták, belehalok, ha telefalom magam. Ettem volna, volt is mit, de ha már a Jóisten ennyi minden át hazavezetett, nem akartam meghalni. Ha éhen nem haltam, akkor ne a jóllakottság vigyen el. Édes

belehalt a bánatba, így mondták. Mama, a húgom és apám maradtak csak. Annak örültem, hogy nem voltam még nő. Mihez kezdenék most, ha saját családom lenne? Otthon már jó volt, de nem tudtam az ágyban aludni, kényelmes és puha volt, s az ágyneműhuzat fehér, díszes. Éjszaka, amikor senki nem látott, lefeküdtem a padlóra, az volt a megszokott és az ima. Olyan sok imát mondtam, olyan sok embert temettem el magamban, gyászbeszédet, zsoltárokat, viaszszínű, fekélyes halottak jártak csak a gondolataimban. Nem maradt már békességem, dühöm sem. Semmim, csak Istenem maradt. Hosszú életet éltem. Családom is lett, és boldog is voltam. Olyan, amilyenről ott, a lágerben nem is álmodtam. Azt sem mertem elképzelni, hogy túléltem.

Nyolcvanöt évet éltem. Utaztam a fiaimmal, láttam a tengert és mindenféle csodát. Kitiöntettek, azt mondták, hogy hős vagyok, pedig csak túlélő voltam. Az öregkor már nem volt jó. Előbb csak a hallásommal, később a szememmel is baj volt, de aztán senkit sem ismertem meg. És a halottak

mindig visszajártak. Jöttek a jajgatásaikkal. Csúnyák voltak, ijesztőek, ahogy én is. Hosszú-hosszú éveken át, minden egyes nap láttam őket.

A halál jó volt, most is jó. Bárhová elmehetek. Sokat időzök a családdal, de akármelyik tájra gondolok, már ott is vagyok. Egyszer arra fogok gondolni, csak még nem most, majd a negyvenedik napon, hogy ott vagyok, ahol fogságban voltam. Nem tudom, milyen lesz, de az utolsó napot ott akarom tölteni. Bejárom a bányát, a barakkot. Micsoda megkönnyebbülés, hogy vége lett! Olyan sok jót adott az Isten a sok rossz után, és most végre elengedett. Úgy hiszem, hozzá kerülök majd, a Teremtőhöz. Már most is nagyon jó, meglehet, ennél is jobb lesz, ha letelik a negyven nap. Úgy mondták, hogy Krisztus negyven nappal a halála után ment az Atyához, azt hiszem, emiatt kell nekem is ennyit várni. Semmi az, hiszen egész életemben a halált vártam. A házamat nézem, amit a két kezemmel építettem. A feleségem szép ősz asszony, csak sokat sír, nehéz neki egyedül. A fekete gyászruha már örökre rajta marad, de így van ez rendjén, ne-

Lőrincz P. Gabriella

kem kellett előbb jönni, aztán jön ő, végül a gyerekek. Ennek ez a sora. A gyermekeink már messze költöztek. Nem foghatom meg a kezét, nem ölelhetem meg, csak ott vagyok körülötte, magányos a lelkem. Elmegyek a templomba is, néha hétközben, néha vasárnap.

Egyszer tudtam csak jelezni, hogy itt vagyok, mert szokás szerint, amikor eltemettek, lisztet raktak ki egy tányérba, hogy mutassam meg, ha jelen vagyok. Így csinálták ezt a régi öregek is. Úgyhogy jeleztem. Valahogy megpróbáltam mozdítani, és nagyon sokadszori próbálkozásra sikerült is. A lisztszemek mozdultak. Azóta sem sikerült semmire hatást gyakorolni. Sírt nagyon szegény feleségem, amikor meglátta, de a gyermekek azt mondták, hogy biztosan csak valami egér vagy a macska játszott bele a lisztbe. Pedig én voltam, egy apró nyom a lisztben. Nem érzek már semmi rosszat, nem hallok már az egykori rabtársak jajgatását sem. Most csak várni kell, hogy meglássam, mi lesz azután.

(A szerző a mű megírásakor Térey János Ösztöndíjban részesült.)

Diagnosis (2008), grafika-installáció hanggal (Magyar Képzőművészeti Egyetem, Budapest)

zenőré

A MADÁRNyelven BESZÉLŐ FIÚ

Ravasz József

A Gurdony nevű póróban élt egy cigányfiú. Gyönyörű göndör fekete haja volt, és jellegzetes, nagy, barna szeme. Szülei zenész cigányok voltak, mint az itt élő cigányok többsége. Abban az időben még nem volt kötelező a gyerekeknek iskolába járni, de ismert a faluban egynéhány korban hozzáillő fiút és lányt, akik iskolába jártak. Többször megfigyelte őket, amint iskolatáskájukkal a kezükben hazafelé igyekeztek.

Honki, így hívták a cigányfiút, napközben keveset tartózkodott otthon, szerette a természetet járni. Meg volt győződve arról, hogy boldogulásához még sok-sok mindent meg kell ismernie az őt körülvevő rejtelmes világból. Ezért nap mint nap róttá a patakok és folyók berkeit, kutatta az erdők titkait, hogy egyedül fedezze fel mindazt, amire őt eddig senki sem tanította.

Egy napon bemelegkedett a nádasba is. Már sokszor járt a környékén, de elhagyatottnak és félelmetesnek érezte. Eddig még sohasem gyűjtött elég bátorságot ahhoz, hogy ezt a birodalmat is felfedezze. Most gondolkodás nélkül haladt előre a lápos terepen, s közben gyakran elakadt a lélegzete a talpa alatti ágacs-kák recsenésére megriadt madaraktól, amelyek fészkeikből pillanatok alatt hangos szárnycsapásokkal a magasba íveltek.

Ahogy éppen a nádasban settenkedett, egyre mélyebben és mélyebben, egyszerre egy szomorú vadlibára lett figyelmes. Egyik szárnya véres, és több mint valószínű, hogy törött volt. Honki sajnálkozva lépett közelebb a sérült madárhoz.

– Látom, nagy bajban vagy. Megsérült a szárnyad. Mi történt veled? Hogyan segíthetek? – kérdezte jószággal a vadlibától.

– Hát te meg hogy kerülsz ide? – szólalt meg a liba emberi hangon.

Honki meglepetésében és csodálkozásában még a száját is eltátotta. Kis idő múlva mégis összeszedte magát, és válaszolt a vadliba kérdésére.

– Engem Honkinak hívnak. Itt lakom a közeli póróban – mutatta jobb kezével az irányt is.

– Érdekes! Ezt a szót, hogy „péró”, még sohasem hallottam. Mi a jelentése? Honnan ered? – kérdezte csodálkozva a vadliba.

No, most gondolkodott el csak igazán Honki, de a magyarázatot bizony nem találta.

– Be kell vallanom, nem tudom. Sok mindent nem tudok még! Ez a szó a cigány nyelvben sem szerepel. Eredete ismeretlen.

– Egyezünk meg valamilyen! – szólalt meg a vadliba. – Ha segítesz meggyógyítani a sérült szárnyamat, akkor újra útra kelhetek, és az Ópe-

renciás-tengeren is túl biztos megtudom ennek a szónak a jelentését.

Megörült Honki az ígéretnek. Gyorsan elkészönt, és iparkodott hazafelé, hogy valamilyen gyógyírt szerezzen a vadliba szárnyára. Talált is az öreganyja régi asztalfiókjában egy tubust. Tisztán emlékezett arra, hogy nem is olyan rég éppen ezzel a kenceficével gyógyították az ő lábát is. A zsebébe gyömösölte, majd visszatért a nádasba. Szerencséjére ügyesen rátalált a vadlibára. Igencsak megörültek egymásnak. Honki óvatosan letisztította a madár szárnyát, majd gyengéden bekente a nagyanyja csodakenőcsével. És láss csodát: percről percre gyógyult a sérült madár szárnya. Rövid időn belül már sikerült kitárnia mindkettőt. Miután erőteljesen meg is lebegtette, elégedetten szólt Honkihoz:

– Tudnod kell, hogy én nem egy közönséges vadliba vagyok. Én a madárvilágban és az emberek világában egyaránt otthon vagyok. Oda érkezem, ahol szükség van rám. Hallottam rólad is ám! Te is más vagy, mint a korodbeli cigánygyerekek. Tanulni vágyasz. Többet akarsz tenni népedért, mint a többiek. Figyelmesen tanulmányozod a környezetet. Minden kérdésedre a választ keresed. Úgy sejlík, hogy tudásod és tapasztalataid révén másokon szeretnél segíteni, elsősorban a rászorulókon.

Megérdemled a segítséget, kiálltad a próbát. Én a számodra csak egy közönséges madárnak tűnhettem, de te ennek ellenére gondolkodás nélkül segítettél rajtam. Hamarosan visszatérek. Egy hét elteltével gyere el újra erre a helyre, és akkor elárulom neked, hogy mi a „péró” jelentése – ezzel szélesre tárta szárnyait, s eltűnt a magasban.

Honki alig bírta kivárni a hetet, amiben megegyeztek. Végre elérkezett a várva várt nap. Reggel gyorsan felöltözött, és elindult a nádas felé. Szíve hangosabban vert, mint bármikor máskor. Mikor elért a nádas szélére, csodálatos dal csendült fel. Elindult a hang irányába. Amikor odaérkezett, nem hitt a szemének. Ott ült egy aranyszínű vadliba, méltóságteljesen, fején aranykorona tündökölt.

– Ugye, nem ismersz meg, Honki? – szólította nevén a cigányfiút az aranyszínű vadliba. Én ugyanaz vagyok, akinek a törött szárnyát meggyógyítottad. Ígéretemet betartva egyenesen a Föld urától tudakoltam meg, mit jelent a számodra eddig ismeretlen szó, a „péró”. Jól sejtetted, a cigány nyelvben ez a fogalom tényleg nem létezik. A „péró” szó az olaszoknál körtefát, a szlávoknál rövid szárú csizmát is jelent. A Csallóközben azonban a „faluszéli utcát” nevezik így, ahol a cigányok élnek. A tí pórótokban, amit Gurdony-

nak is neveztek, tisztességes zenész cigányok élnek. Őseik több száz éve érkeztek Indiából Európába, az ő utódaik telepedtek le véglegesen a mai Csallóköz területén is – fejezte be hosszantartó magyarázatát az aranyszínű vadliba.

Honki csak ámult-bámult a hallottakon, majd kisvártatva megszólalt:

– Köszönöm neked, hogy segítettél megértenem azokat a dolgokat, amelyeket nélküled aligha magyarázott volna el valaki más nekem.

– Tartogatok azonban még egy ajándékot neked – fordult újra Honki felé a vadliba. – Mivel nagyon szeretsz tanulni, megtanítom neked a madarak nyelvét. Ha beszélni és érteni fogod, akkor rendkívüli adottságokkal rendelkezel majd. Ezt a tudományodat azonban csak akkor tudod használni, ha az igazság, a szeretet és a tisztesség fogja telíteni elmédet és szívedet egyaránt. Eztán tanítanod kell népedet, mert egyedül a tudás tesz benneteket egyenrangú emberekké. Ezért fognak benneteket tisztelni és szeretni – fejezte be szeretettel átítatott búcsúbeszédét az aranyszínű vadliba.

Mielőtt elrepült volna, madárnyelven köszönt el Honkitól. És megtörtént a csoda. Honki ettől a perctől kezdve megértette a madarak nyelvét. Életében sok-sok jót cselekedett. Nemzete a mai napig igezi cigányhósként emlegeti.

Réteghiány avagy Korlátok a fejedben vannak... (2010), grafika-installáció (At Home Gallery, Somorja)

iránytű – fiatal írók rovata

A SZÉL LEÁNYA

Gubó Mária

A forró déli szél végighömpölygött a végtelennek tűnő mákültetvényeken, megsimogatva minden egyes érésben lévő mákgubót, majd hirtelen felröppent a felhők közé, onnan figyelte a szépséges nyárutói tájat.

Egy szép, magas szálon ülő, gömbölyded mákfej ide-oda bólogatva integetett a napnak és a szélnek. A mákgubóban egy apró leányka lassan ébredni kezdett. Először egyik lábát próbálta kinyújtani, majd a másikat. S amikor mindkét karját egyszerre az ég felé tolta, zsupsz, lepattant a mákfej kicsi kalapja, és kipattant belőle a csodaszép leányka. Mályvaszín szoknyáscskáját és indigó ingecskéjét végigsimította a kezével, majd szökellve elindult a hatalmas virágzó rét felé. A szél megsimogatta bokáig érő szépséges sötétbarna haját, majd nagy ívben a fák koronája fölé emelkedve figyelte gyermekét.

A lány óvatosan lépegetett a rét virágai között, mígnem az egyiknél megállva megkérdezte:

– Kedves harangvirág, elkérhetném az egyik kelyhecskédet?

Erre a kicsi virág bólintott egyet, s odanyújtotta neki. A lány boldogan megköszönte, és tovább-ballagott. A kelyhecskébe illatos harmatot gyűjtögetett a vadrózsa szirmaiból, a fenyőágak apró leveleiről, a bogáncsbogából és sok más növénykéről. Ahogy így ugrándozva gyűjtögetett, egy erdőszéli kis kunyhóhoz érkezett. A kunyhó előtti padocsán egy kisfiúcska sírdogált.

– Miért sírsz, kisfiú? – kérdezte kedvesen a lány.

– Édesanyám nagyon beteg – mondta szíjogva a gyermek. – Már harmadik hete, hogy fel se kelt az ágyból.

– Vezess hozzá! – kérte a lány, s a fiúcskát kézen fogva bementek az erdei lakba.

Az anya hófehér arca szinte egybeolvadt a fehér vánkossal, homlokán veríték, ajkai szárazak, szempillái fáradtan hunyorogtak. A leányka az ágyhoz lépve hirtelen hármat pördült, majd a kelyhecskéből három cseppet a beteg ajkaira cseppentett. Erre az anyának felragyogott a tekintete, kivirult arcának színe, és mosolyogva felült az

ágyban. Kisfia azonnal az ölébe bújt, és egymást boldogan átölelve hálásan megköszönték a segítséget.

– Maradj nálunk ebédre! – kérték hálás tekintettel a lányt, de ő így felelt: – Mennem kell! – s átlépve a ház küszöbét, leírhatatlanul csodálatos illatot hagyva maga után folytatta útját.

A falu széléhez közeledve már messziről hallotta, hogy két szomszédasszony valami miatt egymást marja. Az egyiknél seprű, a másiknál vasvilla, túlkiabálta egyik a másikat. A leányka a közeli vén körtefa mögé bújva hármat pördült, a kelyhecskéből egy keveset a két asszonyra hintett a csodálatos keverékből. Egyszer csak elállt a két asszonyság szava.

– Mi ez az illat? – kérdezték, majd az egészből semmit sem értve egyszeriben összeölelkeztek, és sírva kértek egymástól bocsánatot.

A leányka csak mosolygott, s a boldogságtól tánra perdülve eljutott a kocsmaudvar egyik szegletébe. Ott már hallotta, hogy híre ment a csodálatos gyógyulásoknak.

– Ahol valami baj volt, megjelent a leányka – mondta az egyik.

– Nem igaz, lehetetlen! – harsogta a másik.

– Csodálatos illat maradt utána – bizonygatta a harmadik.

A leányka csak fülelt, majd apja hangját hallva odébbállt: – Elég volt mára, pihenj meg, leányom! – susogta, s a lány a kertek alatt fejét egy természetes lapulevél alá hajította.

Közben a kocsmában cselre készülődtek:

– Ha létezik egyáltalán, keressük meg a leányt!

– Hol, merre járt utoljára? Ki kell deríteni! Hajnalban aztán egy jó kis meglepetés várja majd!

– Mi rossz van abban, hogy annyi emberen segített? Hagyjátok, hiszen nem tett rosszat!

– Gyáva vagy, menj haza! Bizony, nekem kedvem szottyant egy kis tréfára!

– Így van! – harsogták többen is. – Játsszuk el a temetőpartnál, hogy a sziklákon lábamat törtem!

– Jó ötlet, barátom, próbáljuk ki holnap, hátha arra jár

az az illatos éppen kora reggel!

A nap sugarai megcsiklandozták a leányka orrocskáját, erre felébredt. Megköszönte a lapunak, hogy őrizte békés álmát, s indult is tovább. A temetőparthoz közeledve hallotta, hogy valaki jajgat a fájdalomtól. A kökénybokrok mögött megpillantott egy fetrengő embert. Valami azonban mégis visszatartotta, így nem sietett a segítségére, hiszen érezte, hogy nincs annak semmi baja. Ezt látva az öreg bölcs szél, aki gyűlöli a hazugságot, dühében port kavart a domboldalon. A látszólag sebesült köhögni és prüszkölni kezdett, mire a leányka előlépett a bokorból. Hármat pördült, szét-hintette kelyhecskéje tartalmát. Azon nyomban milliárdnyi mákszemmé változott, s apja, a szél kavargogva felkapta.

A magát megijátszó ember nem hitt a szemének. Érezte a csodálatos illatot, de már csak egy pillanat erejéig. Elvitte a szél az ezernyi mákszemmet, s azóta jól meggondolja, a földnek mely szegletén vet újra mákot.

Bölcskei Zoltán

éberség

most lehunyom
a szemem
te mesélj mert én
csak a sorban állásról
vagy a mosogatásról
tudok mélyen hallgatni
és semmi sem
unalmasabb a házimunkánál
te mesélj
én emlékezem
mint a fák gyűrűi
magamban őrizve az ölelést
rostjaimban a vizet

ugye már álmodom
biztosan álmodom

nem a hangod hallom
a szíved dobbanását se
semmit
lehunyt szemmel
térdelek előtted
én az örökkön alvó
könyörgöm

ébressz fel
ébressz fel

vallomás

Fekete út fehér hóban,
véremben élsz, érzlek,
ajkamon a jégkristály vagy,
mélyről jövő lélegzet.

vihar után

Ideülök melléd.
Nem szólsz, nem
kérdesz. Csendben
cigaretázunk,
összeér a vállunk,
ahogy nézzük
az eget és a fákat,
a szürke kékbe vált,
kisüt a nap, még
őrzik a reggeli esőt
a tócsák, mint az esti
szóváltást az agy.

mielőtt elindulnék

Veled álmodtam.
Képzeteleből
és vágyból alkottam.

Felkeltem,
még remegek,
még játszanak az idegek,
még verik
az álombéli ütemet,

még itt vagy,
fogod a kezemet.

A reggeli kávém iszom,
összehúzódik s elernyed
a szívizom.

Dobban.

Indulok,
de magammal viszlek,
mint csillagait
a múltó éjszaka.

Szakítópróba (2011), interaktív grafika-installáció hanggal (Berlin, Collegium Hungaricum)

mozaik

Hiányzik a könyvtárából egy regény, verseskötet, antológia vagy irodalmi kiadvány? Egy régebbi felvidéki szerző könyvét keresi? Forduljon hozzánk bizalommal, szívesen segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a **helyorseg@liliumaurum.sk** címen!

Évfordulók

10 évvel ezelőtt, 2012. február 4-én hunyt el **Csurka István** kétszeres József Attila-díjas író, dramaturg. Életútját a magyarság iránti szeretet határozta meg. A magyar dráma megújítója volt. Életműve a legnagyobbakéhoz, többek között Mrožekéhoz, Kunderához, a közép-európai groteszk megteremtőjéhez mérhető.

100 évvel ezelőtt, 1922. február 10-én született **Göncz Árpád** József Attila-díjas magyar író, műfordító, a Magyar Köztársaság elnöke (1990–2000). Műfordításai közül a legismertebb és legjelentősebb *A Gyűrűk Ura* című regény átültetése volt magyarra, amit elsőként 1981-ben adtak ki Magyarországon.

A Magyar Írószövetség kezdeményezésére február 18-án, Jókai Mór születésnapján ünnepeljük a magyar széppróza napját. Ez a nap méltó a próza ünnepére, mert Jókai írói életműve a magyar irodalom egyik legnagyobb teljesítménye, regényíróként pedig máig megőrizte jelentőségét a nemzeti irodalomban.

Február 24-én lenne 70 éves **Soóky László** költő, író, drámaíró. Pályafutása a hetvenes évek közepén indult. Színműíróként a felvidéki magyar dráma egyik meghatározó alkotója lett. Színművei: *A nagy (cseh)szlovákiai magyar csönd*, *Egy disznótor pontos leírása*, *A nagy (cseh)szlovákiai magyar forradalmi gulyásparti*, *A Papa, ha meghal*, *Papa különböző hangszereken hegedül*, *Azonos esőben való létezés*.

30 évvel ezelőtt, 1992. február 29-én hunyt el **Karinthy Ferenc** író, drámaíró, dramaturg, a *Budapesti tavasz*, az *Epepe* és megannyi remekmű szerzője. Írói tehetségét, humorát édesapjától, Karinthy Frigyesztől örökölte, hozzá hasonlóan elsősorban ő is novellistaként volt sikeres.

A Felvidék Ház Baráti Társaság a Magyar Kultúra Napja alkalmából elismerésben részesítette **Csáky Pál** író, politikust, amiért az elmúlt évtizedekben, saját szellemi erejével önzetlenül és töretlenül támogatta a Magyar Művészetért Díjrendszert.

olvasói sarok

A minap egy üzenet zökentett ki az éppen végzett munkámból. Egy kedves ismerősöm írt, és kérdést intézett hozzám, olvasom-e az Előretolt Helyőrség irodalmi-kulturális lapot, majd elmélkedni kezdtünk arról, miért jó, miért fontos. Igazából nem ismerem régóta a Magyar 7-ben megjelenő mellékletet, de mióta felhívták rá a figyelmem, rengeteg kellemes percet szerzett az olvasása. Az egyik számban egykori egyetemi évfolyamtársam írását véltem felfedezni, a további számokban pedig számos ismerős arc, név bukkant fel, akik nem kizárólag irodalmi területen alkotnak, mégis munkájukkal nagyban hozzájárulnak a felvidéki magyarság erősítéséhez, annak megtartásához. Olyan személyek, akikre méltán lehetünk büszkék. Továbbá örömmel olvastam olyan neveket, akik még ismeretlenül csengenek a felvidéki kortárs magyar irodalom számára, de hiszem, ha továbbra is kapnak arra helyet, teret, lehetőséget, hogy megmutassák magukat, akkor pár év múlva olyan szeretettel olvashatjuk majd írásait, ahogy manapság az ismert felvidéki alkotók műveit. Természetesen, mint mindenhez, ehhez is kell egy olyan hely, platform, mint például az Előretolt Helyőrség, amely biztosítja mind az ismert irodalmároknak, mind a feltörekvő ifjú reményeseknek, hogy az emberekhez eljussanak az írásaik, szakírásaik, vagy a fotók által képzőművészeti alkotásaik. Remélem, nemsokára önálló lapként is elérhető, megvásárolható lesz az Előretolt Helyőrség! A további munkához kívánok minden szerzőnek, alkotónak, szerkesztőnek, munkatársnak sok sikert!

Nagy Tibor

Kedves Olvasóink! Kíváncsiak vagyunk az Önök véleményére is. Örömmel fogadjuk és köszönjük, ha elmeséli a kiadványunkkal kapcsolatos kedvenc történetét, észrevételét, és annak megjelentetéséhez hozzájárulását adja.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bölcskei Zoltán (1976) költő, Révkomárom
Fábián Gergely (1986) újságíró, Páskaháza
Farkas Jenő (1922–1979) pap, költő, műfordító
Fellinger Károly (1963) költő, Jóka
Fiala Ilona (1956) prózaíró, Pozsony
Gubó Mária (1986) prózaíró, Zsitvabesenyő
Jancsó Péter (1986) prózaíró, szerkesztő, Óvár
Juhász Dósa János (1969) újságíró, Balogfala
Juhász N. Kornélia (1990) költő, Komárom
Koncsol László (1936) író, költő, művelődéstudomány, Deregyő
Kovács Balázs (1996) költő, Komárom
Kovács Kitti (1999) egyetemi hallgató, Pered
Lőrincz P. Gabriella (1982) költő, író, Szanda

Nagy Erika (1961) prózaíró, szerkesztő, Nyárasd
Ravasz József (1949) költő, romológus, Dunaszerdahely
Saitos Lajos (1947) költő, szerkesztő, Székesfehérvár
Soóky László (1952–2020) költő, író, drámaíró
Szabó Zoltán Attila (1972) író, filmrendező, Budapest
Szarka Tamás (1964) énekes, zeneszerző, Galánta
Tőzsér Árpád (1935) költő, író, művelődéstörténész, Gömörpéterfala
Várai Artúr (1989) képzőművész, illusztrátor, Siófok
Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő, Csicsó
 Lapszámunkat a somorjai származású **Mayer Éva** képzőművész alkotásaival illusztráltuk.

rejtvény

KOVÁCS KATI NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben Kovács Kati táncdalénekesnő 44 dalának címét rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy újabb közkeletű sláger címét. A megfejtéseket február 28-ig várjuk a helyorseg@liliumaurum.sk-ra. A helyes megoldók között értékes könyvcsomagot sorsolunk ki. Januári rejtvényünk nyertese Mózes Patrícia (Alsójánok). Gratulálunk!

ADAGIO	FÉMZENE	MINTHA
ALTATÓ	FORGÓSZÉL	MIT REMÉLSZ
ARCA VONATON	HÉT ÉV UTÁN	NÁLAD
ÁRNYÉK	HÍVLAK	NINNA NANNA
AZ ÉN HAZÁM	HOLNAP MAJD	RÉZMOZSÁR
BABÁK	ÍGY LEGYEN	SÓGOR
BÁNT A FÉNY	IMA	SORSOM
BÚCSÚ	INDIÁN NYÁR	SZÉP SZAVAK
CSEND SZÓRÓ	INTARZIA	SZÍVKIRÁLY
DAL	IRMA	TE
DOMINO	JAJ, DE HIDEG VAN	TÉLUTÓ
ELÉGIA	JAJ, DE JÓ, HOGY	VÁRJ MÉG
ÉLETEM LEMEZE	VOLTÁL	VÁRLAK
EMLÉKEK	KÖZEL A NAPHOZ	
ÉN IS	LÉGY NAPFÉNY	Készítette:
ÉRJ UTOL	MÉGIS Ő	Z. Németh István

Á F L T N A V G E D I H E D J A J K
 S O É Z O H P A N A L E Z Ö K A M A
 Z R G N O T A N O V A C R A J E A V
 Í G Y L E G Y E N N V E L D D M A A
 V Ó N N R T D A L Á N V E J I Z D Z
 K S A E É É M A R E Í J A N É S A S
 I Z P K E F Z L Z H Ó M T N R L G P
 R É F S E L A M É H P A H O Ú É I É
 Á L É Z I K É T O A R A G S M M O Z
 L V N Á É F É G N Z Z Ó C J É E K S
 Y A Y Y R V Y L I Á S Ú R V G R Á O
 Á M N É U V O A M A B Á N Y I T B R
 A R N T O H L A O E V T R T S I A S
 Á I Á L C S E N D S Z Ó R Ó Ő M B O
 S N T É L U T Ó T A T L A H T N I M
 R Á Y N N Á I D N I N N A N A N N A
 L O T U J R É L E T E M L E M E Z E

képregény

KISKANÁL JOE

BÍRÓ SZABOLCS NOVELLÁJA ALAPJÁN
A FORGATÓKÖNYVET ÍRTA: Z. NÉMETH ISTVÁN
RAJZOLTA: VÁRAI ARTÚR

JOE AZ ÁLLAMI FEGYINTÉZET LAKÓJA VOLT, IMMÁR KILENC HOSSZÚ HÓNAPJA.

A MAGÁNY PEDIG SENKINEK SEM TESZ JÓT. MELLESLEG – BEVALLÁSA SZERINT – SOHA NEM TETT SEMMI ROSSZAT. CSUPÁN ELVETTE, AMI MEGTETSZETT NEKI. MI ROSSZ VAN ABBAN?

NEM AKARTA ODAADNI, HÁT MEG KELLETT FENYÍTENEM...

AMIKOR BEZÁRTÁK ABBA A KIS LYUKBA A FÖLD ALÁ...

JOE KÉT HÉTIG CSAK FEL-ALÁ JÁRKÁLT A CELLÁBAN, MERT SZÖRNYEN FÉLT AZ ELGYENGÜLESTŐL. A BÍRÓSÁG RETTENTŐ ÍTELETE, HOGY MÁSFÉL ÉVIG SENKI EMBERFIÁVAL NEM TALÁLKOZHAT, MÉG JOBBAN MEGRÉMÍTETTE, MINT EZ A MOCSKOS KIS EGÉRLYUK.

KÉT HÉT UTÁN KÜLÖNÖS DOLOG TÖRTÉNT: A KÉZ EGY KIS CIPŐT TOLT BE EBÉDRE, ÉS AHOGY JOE BELEHARAPOTT...

AZ EGYETLEN ÉLŐ DOLOG, AMIT NAPIÁBAN HÁROMSZOR LÁTOTT, AZ ÉRDES, SZÖRÖS KÉZ VOLT, AMELY AZ ÉTELET TOLTA BE AZ AJTÓ ALATTI RÉSEN.

MINT AZ ŐRÜLT, ELKEZDTE A KANÁLLAL KAPARNI A FALÁT. ÉJT NAPALLÁ TÉVE DOLGOZOTT: KAPART, ÉS NEM GONDOLT SEMMI MÁSRA.

TUDTA, HOGY A CELLÁJA KÖZEL ESIK A KIJÁRATHOZ, IGY NEM KELL HOSSZÚ JÁRATOT ÁSNIA. VÉGTELENNEK TETSZŐ HÓNAPOKIG MEGSZÁLLOTTAN VÁJT ÉS KAPART.

JOE OCSMÁNY FÉREGGÉ VÁLT, MÁR AZ ELMÉJE SEM VOLT A RÉGI. EGÉSZ NAP HADARVA SUTTOGOTT, MORMOLT, ÉS KÖZBEN CSAK ÁSOTT AZ ÁHÍTOTT SZABADSÁG FELÉ.

PÁR HÓNAP UTÁN ÚGY ÉREZTE, ELJÖTT AZ IDŐ. IZGATOTTAN FÖLFELÉ KEZDETT EL ÁSNI, HISZEN AZ ALAGÚT MÁR ELEG HOSSZÚRA NYÚLT.

KÖZEL A SZABADSÁG, ÉREZTE MINDEN PORCIKÁJÁBAN. AZTÁN HIRTILEN VALAMI MÁST IS ÉRZETT, MÉGHOZZA AZ ORRÁN KERESZTŰL. BÜZÖS FOLYADÉK SPRICCELT A HOMLOKÁRA.

CSAK MOST ÉBREDT RÁ, HOGY VÉGIG ROSSZ ÚTON HALADT. NEM A FŐT FELÉ ÁSOTT, HANEM... RÉMÜLTEN KEZDETT KIFAROLNI AZ ALAGÚTBÓL, PRÓBÁLT VISSZAKÜSZNI A CELLÁJÁBA.

VÉGÜL TÖBB HEKTOLITER VIZELET ÉS ÜRÜLEK ZÚDULT JOE NYAKÁBA, RÁOMLASZTVA ÉLETE LEGNAGYOBB MUNKÁJÁT. UTOLSÓ GONDOLATA AZ VOLT, MILYEN KÜLÖNÖS, HOGY ILYEN SOKÁIG KITARTOTT AZ A NYAMVADT KISKANÁL.